

Meri-Annina Tuokko

**KANSALAI SPALVELUIDEN MUUTOKSET SUOMEN TUKHOLMAN SUURLÄ-
HETYSTÖSSÄ 2002 - 2012**

**KANSALAI SPALVELUIDEN MUUTOKSET SUOMEN TUKHOLMAN SUURLÄ-
HETYSTÖSSÄ 2002 - 2012**

Meri-Annina Tuokko
Opinnäytetyö
Syksy 2013
Liiketalouden koulutusohjelma
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu

Liiketalouden koulutusohjelma, oikeuden ja hallinnon suuntautumisvaihtoehto

Tekijä: Meri-Annina Tuokko

Opinnäytetyön nimi: Kansalaispalveluiden muutokset Suomen Tukholman suurlähetystössä 2002 - 2012

Työn ohjaaja: Lea Isopoussu-Koponen

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2013

Sivumäärä: *esim.* 46 + 1 liitesivua

Opinnäytetyö tehtiin toimeksiantona Suomen Tukholman suurlähetystölle, joka kuuluu Suomen ulkoasiainhallinnon edustusverkkoon. Idea opinnäytetyön aiheesta sai alkunsa korkeakouluharjoittelustani Suomen Tukholman suurlähetystön konsulaatissa kesällä 2012.

Opinnäytetyön aiheena on kansalaispalveluiden hoidon muutokset Suomen Tukholman suurlähetystössä vuosina 2002 - 2012. Työn tavoitteena oli selvittää miten passi- ja kansalaisuuslain muutokset ovat vaikuttaneet suurlähetystön toimintaan. Lisäksi työssä tutkittiin miten kansalaispalveluiden tarve on muuttunut viimeisen kymmenen vuoden aikana suomalaisväestössä Ruotsissa ja mitä vaikutuksia sosiaalisen median käyttönotolla on ollut.

Keskeisimpiä käsitteitä ovat Suomen ulkomaan edustustojen kansalaispalvelut ja siihen kuuluvat konsulipalvelut, kansalaisuusasiat, maahantuloasiat eli oleskelulupien ja viisumeiden myöntäminen sekä passin myöntäminen. Opinnäytetyön aineistona on käytetty lakeja, hallituksen esityksiä, viranomaisten internet sivustoja sekä haastateltavien kertomia tietoja. Tutkimusmenetelmänä oli lainoppi ja laadullinen tutkimus.

Passilain muutokset ovat nähtävissä passien käsittely –ja toimitusajoissa sekä käytettävässä tekniikassa. Kansalaisuuslain muutokset vaikuttivat hetkellisesti kansalaisuusilmoitusten määrään ja osittain myös passihakemusten määrään. Kansalaispalvelut eivät ole muuttuneet, mutta Ruotsissa asuva suomalaisväestö on ikääntynyt ja siten konsulipalvelut, kuten kuolintapaukset ja jäämistöasiat ovat lisääntyneet. Sosiaalisen median käyttöönoton myötä viestintämahdollisuudet ovat lisääntyneet. Sosiaalisen median kanavia käytetään muun tiedottamisen lisäksi myös kriisiviestintään.

Passi –ja kansalaisuuslain muutokset ovat vaikuttaneet suurlähetystön toimintaan laaja-alaisesti. Lakimuutokset ovat vaikuttaneet edustustojen käyttämiin tekniikkoihin ja asioiden käsittelyaikoihin sekä toimintamalleihin ja yksittäisten työntekijöiden työtehtäviin. Lakimuutokset koettiin pääosin positiivisina asioina.

Asiasanat: Kansalaispalvelu, kansalaisuus, konsulipalvelu, oleskelulupa, passi, suurlähetystö, viisumi

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences

Degree Programme in Business Economics, Option of Law and Administration

Author: Meri-Annina Tuokko

Title of thesis: Changes of citizen services in the Finnish embassy in Stockholm during 2002 - 2012

Supervisor: Lea Isopoussu-Koponen

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2013 Number of pages: 46 + 1

The thesis was commissioned by the Embassy of Finland in Stockholm, which belongs to the network of Finnish missions abroad. The idea for the thesis was originated during my internship period in the consulate of Finnish Embassy in Stockholm in the summer of 2012. The topic of this thesis dealt with the changes of citizen services in the Finnish Embassy in Stockholm from 2002 to 2012. The aim was to find out how the passport and nationality law changes have affected embassy operations. Furthermore, the thesis studied how the need for citizen services has changed in the last ten years in the Finnish population in Sweden and what kind of impact Social media has had.

The main concepts included citizen services and consular services, citizenship and immigration issues such as residence permits and visas as well as the granting of a passport. Research material consisted of laws, government proposals, websites of different authorities as well as the information from the interviews. The research method employed was justice prudence and qualitative research.

The changes of the Passport Act are visible in processing passport applications and also in delivery times, as well as the technique used. Changes in Nationality Act seemed to affect the number of citizenship notifications momentarily and also partly the number of passport applications. Citizen services have not changed, but the Finnish population living in Sweden is aging, and to consular services, such as deaths, and estate planning-management matters have increased. The introduction of Social media has increased communication possibilities. Social media channels are used for crisis communications, among other information.

The results of the study indicated that passport and nationality law changes affected the functioning of the Finnish Embassy in Stockholm extensively. The changes also affected the technique used in technique and the proceedings of the matters. More over the changes had an impact on the operational models and the assignments of an individual employee. The legislative amendments were mostly considered positive.

Keywords: Citizen service, citizenship, consular service, residence permit, passport, embassy, visa

SISÄLLYS

LYHENTEET	6
1 JOHDANTO.....	7
2 ULKOASIAINHALLINTO	9
2.1 Ulkoasiainministeriö	10
2.2 Edustustot ja niiden tehtävät.....	11
2.3 Konsulipalvelut.....	12
3 PASSI.....	15
3.1 Passilain muutokset.....	16
3.2 Passin hakeminen ja myöntäminen	18
3.3 Passin peruuttaminen ja poisottaminen	20
3.4 Passilain muutosten vaikutus toimintaan	21
4 OLESKELULUPA	25
5 KANSALAISSUUS.....	27
5.1 Monikansalaisuus	28
5.2 Kansalaisuuden menettäminen ja säilyttäminen.....	30
5.3 Kansalaisuuslain muutosten vaikutus toimintaan	30
6 SUOMEN KANSALAISSPALVELUT RUOTSISSA	34
6.1 Kansalaispalveluiden tarve	34
6.2 Sosiaalisen median vaikutus.....	37
7 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	39
8 POHDINTA.....	41
LÄHTEET	43
LIITTEET	47

LYHENTEET

HE	Hallituksen esitys
KansalaisuusL	Kansalaisuuslaki 16.5.2003/359
PassiL	Passilaki 21.7.2006/671
UL	Ulkomaalaislaki 30.4.2005/301
UMA	Ulkomaalaisasiain sähköinen asiainkäsittelyjärjestelmä

1 JOHDANTO

Opinnäytetyö tehtiin toimeksiantona Suomen Tukholman suurlähetystölle ja siinä keskitytään kansalaispalveluiden muutoksiin Suomen Tukholman suurlähetystössä vuosina 2002 - 2012. Tutkimus kohdennettiin tälle ajanjaksolle, koska näiden vuosien aikana on tehty useita muutoksia passi- ja kansalaisuuslakeihin. Palveluista on otettu tarkemman tarkastelun alle passi, oleskelupa sekä kansalaisuusasiat, koska ne ovat suurlähetystön keskeisimpiä kansalaispalveluita. Idea opinnäytetyön aiheesta sai alkunsa, kun suoritin korkeakouluharjoitteluni Suomen Tukholman suurlähetystön konsulaatissa kesällä 2012. Aihe nousi esille keskustellessani suurlähetystön virkamiehen, Juha Markkasen kanssa. Ilmeni, ettei vastaavaa tutkimusta ole tehty ja tutkimus olisi tarpeellinen lainsäädännöllisten muutosten vaikutuksista Suurlähetystölle. Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten passilain muutokset ovat vaikuttaneet passien kysyntään ja konsulaatin toimintaan?
2. Miten kansalaisuuslain muutokset ovat vaikuttaneet toimintaan?
3. Miten kansalaispalveluiden tarve on muuttunut suomalaisväestön keskuudessa Ruotsissa ja miten sähköisen median käyttöön oton vaikutus on havaittavissa?

Tutkimusmenetelmä on laadullinen tutkimus. Muutosten vaikutusten selvittäminen toteutettiin haastattelemalla Suomen Tukholman suurlähetystön konsulaatin työntekijöitä 19.4.2013, jotka työskentelevät tutkimuskohteena olevien asioiden parissa päivittäin. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina tutkimuskysymysten teemojen mukaisesti niille henkilöille, joiden työnkuvaan ne konsulaatissa kuuluvat. Sosiaalisen median vaikutuksista haastateltiin Helena Anderssonia, joka on suurlähetystöllä ATK-vastaava ja kielenkääntäjä. Hän on toiminut tehtävässään kolme ja puoli vuotta. Passihakemusten käsittelystä haastateltiin Jaana Valvea, joka on konsuliasianhoitaja ja hän on työskennellyt tehtävässään jo 17 vuotta. Kansalaisu ilmoitusten käsittelystä haastateltiin Kristina Koskista, joka on konsuliasianhoitaja ja hän on työskennellyt tehtävässään kuusi vuotta. Kansalaispalveluiden muutoksista toteutettiin ryhmähaastattelu kolmelle konsulaatin työntekijälle, koska menetelmällä saatiin kerättyä useampia vastauksia samanaikaisesti. Ryhmähaastatteluun osallistui Kristina Koskinen, Eila Kaltiokumpu sekä Elina Karlsson. Eila Kaltiokumpu on konsuli- ja hallinnollinen assistentti ja toiminut tehtävässään 15 vuotta. Elina Karlsson on konsulaatin päällikkö ja hän on toiminut tehtävässään puolitoista vuotta. Kaikki haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin ja ne ovat tekijän hallussa. Haastattelut on raportoitu teoriaperustan yhteydessä.

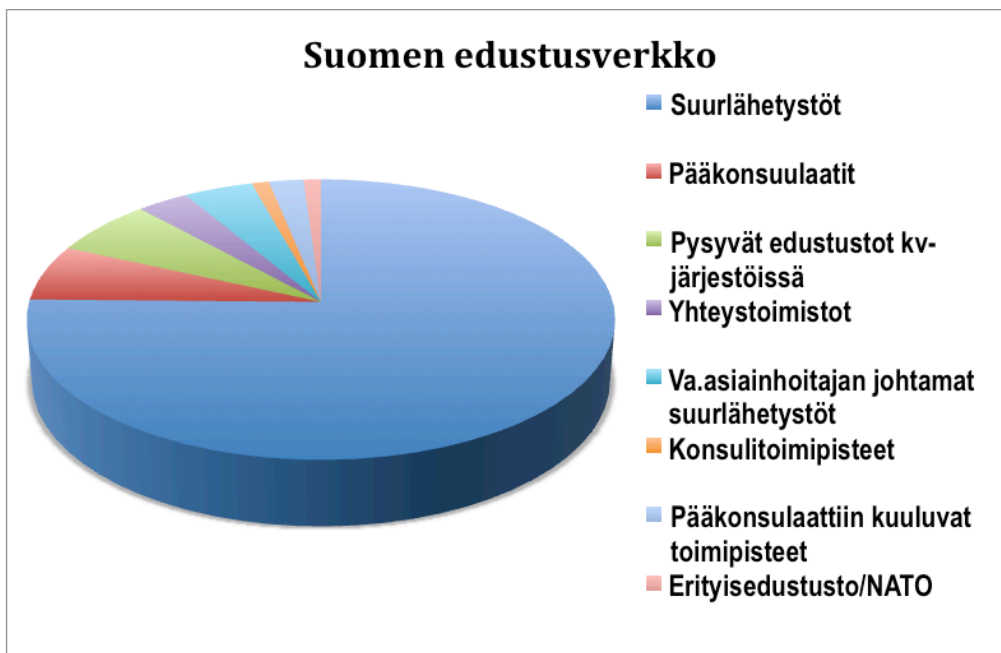
Ensisijainen lähde opinnäytetyössä on lainsäädäntö ja sen lisäksi suurlähetystön passi -ja kansalaisuushakemustilastot. Keskeisimmät lait opinnäytetyössä ovat passilaki 21.7.2006/671, kansalaisuuslaki 16.5.2003/359, ulkomaalaislaki 30.4.2005/301, ulkoasiainhallintolaki 25.2.2000/204, konsulipalvelulaki 22.4.1999/498, valtioneuvoston asetus ulkoasiainministeriöstä 22.12.2005/1171 sekä valtioneuvoston asetus ulkoasiainhallinnosta 1.3.2000/256. Muita merkittäviä lähteitä opinnäytetyössä ovat passilain ja kansalaisuuslain esityöt, joista mainittakoon tässä hallituksen esitys Eduskunnalle passilaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 23/2005) sekä hallituksen esitys Eduskunnalle kansalaisuuslaiksi (HE 235/2002).

Jotta lukijan olisi helpompaa muodostaa kokonaiskuva, esitellään lukijalle ulkoasiainhallinto sekä kansalaispalveluihin kuuluvat konsulipalvelut luvussa 2. Passilainmuutokset sekä Suomen Tukholman suurlähetystä koskevat passiasiat on käsitelty luvussa 3. Maahanmuuttoasioissa ei ole tapahtunut mitään merkittävämpiä muutoksia viimeisen kymmenen vuoden aikana, lukuun ottamatta sähköisen järjestelmän käyttöönottoa. Suomen Tukholman suurlähetystössä maahanmuuttoasiat ovat hyvin pieni osa palveluista ja niistä olennaisin on oleskeluluvan hakeminen. Maahanmuuttoasiat on sen vuoksi rajattu tutkimuksen ulkopuolelle. Oleskelulupaa on käsitelty lyhyesti luvussa 4, jotta lukija voi saada kokonaiskuvan siitä, mitä kaikkea kansalaispalveluihin kuuluu. Kansalaisuutta koskevia lakimuutoksia on käsitelty luvussa 5, siitä on kuitenkin rajattu pois kansalaisuuden saaminen hakemuksesta, koska Suomen kansalaisuutta ei voi hakea ulkomailla. Suomen Tukholman suurlähetystön tarjoamia kansalaispalveluita sekä kansalaispalveluiden tarvetta käsitellään enemmän luvussa 6. Sosiaalisen median vaikutusta suurlähetystön toimintaan on käsitelty myös luvussa 6, joka on laadittu tehtyjen haastatteluiden pohjalta.

2 ULKOASIAINHALLINTO

Ulkoasiainhallinnon muodostaa ulkoasiainministeriö ja ulkomaanedustukseen kuuluvat Suomen edustustot. Ulkoasiainministeriö ohjaa ja valvoo edustustoja. (Ulkoasiainhallintolaki 1:2 §.) Lait ja asetukset, jotka ohjaavat toimintaa ovat ulkoasiainhallintolaki, Suomen perustuslaki, konsulipalvelulaki, valtioneuvoston asetus ulkoasiainhallinnosta, valtioneuvoston asetus ulkoasiainministeriöstä, Tasavallan presidentin asetus Suomen ulkomaanedustustojen sijaintipaikoista, ulkoministeriön työjärjestys ja ulkoministeriön asetus ulkoasiainhallinnon suoritteiden maksuista. (Ulkoasiainministeriö 2013, edustustot, Suomen edustautuminen ulkomailla, hakupäivä 14.03.2013.)

Kuviossa 1 kuvataan Suomen ulkoasiainhallinnon edustusverkkoa, mikä muodostuu 93 toimipisteestä. Edustustojen lisäksi Suomella on tällä hetkellä noin 400 kunniakonsulaattia ympäri maailman. (Ulkoasiainministeriö 2013, edustustot, Suomen edustautuminen ulkomailla, hakupäivä 30.03.2013.)

KUVIO 1. Suomen ulkoasiainhallinnon edustusverkko. (Suomen edustautuminen ulkomailla, Ulkoasiainministeriö, hakupäivä 14.04.2013)

Suomella on myös edustus kansainvälisissä tuomioistuimissa ja oikeudellisissa organisaatioissa. Näitä ovat YK:n kansainvälinen rikostuomioistuin, YK:n kansainvälinen tuomioistuin, YK:n entisen Jugoslavian kansainvälinen rikostuomioistuin ja Pysyvä välitystuomioistuin Haagissa ja Haagin kansainvälinen yksityisoikeuden konferenssi. (Ulkoasiainministeriö 2011, edustustot, Suomen edustautuminen kansainvälisissä järjestöissä ja tuomioistuimissa, hakupäivä 25.04.2013.)

Pysyvät Suomen edustustot kansainvälisissä järjestöissä ovat Euroopan unionissa Brysselissä, Euroopan Neuvostossa Strasbourgissa, Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestössä Wienissä, Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestössä Pariisissa, Yhdistyneissä kansakunnissa New Yorkissa ja Genevessä ja Maailman kauppajärjestössä Genevessä. Suomen erityisedustusto on Pohjois-Atlantin liitossa Brysselissä. (Ulkoasiainministeriö 2013, edustustot, Suomen edustautuminen ulkomailla, hakupäivä 30.03.2013.)

2.1 Ulkoasiainministeriö

Suomen ulkoministeriön tehtäviä ovat muun muassa ulko- ja turvallisuuspolitiikan valmistelu ja toimeenpano, rauhanturvaaminen, sotilaallinen kriisinhallinta, kansainväliset ihmisoikeusasiat, kehityspolitiikan- ja yhteistyön valmistelu ja toimeenpano, pohjoismaisen yhteistyön yhteensovittaminen, Suomen ulkomaan edustus, suomalaisten etujen ja oikeuksien valvominen ulkomailla, ulkomaanedustustojen konsulipalvelut sekä edustustojen ohjaus viranomaistehtävissä. Ministeriö koostuu 12 osastosta, jotka jakautuvat seuraavasti: poliittinen-, kauppapoliittinen- ja kehityspoliittinen osasto, Eurooppa-osasto, itäosasto, Amerikan ja Aasian osasto, Afrikan ja Lähi-idän osasto ja globaaliasioiden osasto, hallinnollinen osasto, oikeudellinen osasto, protokollaosasto sekä viestintä- ja kulttuuriosasto. (Valtioneuvoston asetus ulkoasiainministeriöstä 1 - 2 §.)

Ministeriön yhteydessä toimii myös ulkomaanedustuksen korvauslautakunta, ulkomaan terveydenhuoltolautakunta sekä valinta- ja koulutuslautakunta. Ulkoministeriön henkilöstö muodostuu ulkoasiainhallinnon tehtävissä toimivista virkamiehistä sekä työsopimussuhteessa olevista harjoittelijoista ja muusta henkilökunnasta. (Valtioneuvoston asetus ulkoasiainministeriöstä 3 - 4 §.)

2.2 Edustustot ja niiden tehtävät

Suomen ulkomaanedustuksen muodostavat diplomaattiset edustustot eli suurlähetystöt, sekä pysyvät edustustot ja erityisedustustot kansainvälisissä järjestöissä, sekä konsuliedustustot, jotka ovat lähetetyn virkamiehen johtamia konsulaatteja tai kunniakonsulaatteja. Kunniakonsulaatteja ovat kunniapäakonsulin, kunniakonsulin tai kunniavarakonsulin johtamia toimipaikkoja. Suurlähetystöä johtaa sen päällikkö eli suurlähettiläs. Suurlähetystöä tai diplomaattista edustustoa voidaan kuitenkin määrätä johtamaan johtava virkamies, mikäli edustustolle ei ole määrätty päällikköä tai se on valtuutettu toisesta valtiosta toimimaan päällikkönä, mikä tarkoittaa, että henkilöllä on asemavaltuutus tietyssä virassa tai toimivalta toimia tietyssä asemassa. Tasavallan presidentti määrää henkilön edustuston päällikön tehtävään. (Ulkoasiainhallintolaki 2:5 - 7 §; 3:19 §.)

Edustusto ratkaisee toimivaltaansa kuuluvat asiat eli edustuston sisäistä hallintoa koskevat asiat lain tai asetuksen nojalla. Edustustossa asiat ratkaisee päällikkö, jollei edustuston työjärjestyksessä toisin määrätä. Työjärjestyksessä määrätään edustuston organisaatiosta, sisäisestä hallinnosta sekä asioiden valmistelusta ja niiden ratkaisemisesta. Edustustojen toimintaan liittyvät asiat, jotka koskevat kiinteistön, toimitilojen tai asuntojen ostamista, vuokrausta, myymistä tai muuta luovuttamista sekä peruskorjausta ja uudisrakentamista ratkaisee ulkoasiainministeriö. Ministeriö voi kuitenkin valtuuttaa edustuston päällikön allekirjoittamaan sopimuksen tai muun asiakirjan, jonka ministeriö on hyväksynyt etukäteen. (Valtioneuvoston asetus ulkoasiainhallinnosta 3:10 - 14 §.)

Edustustossa työskentelee ulkoasiainhallinnon yhteisissä viroissa toimivia virkamiehiä sekä ulkoasiainministeriöön työsuhteessa olevia lähetettyjä henkilöitä. Heidän lisäksi edustustot voivat ottaa palvelukseensa muuta henkilökuntaa sekä harjoittelijoita. (Valtioneuvoston asetus ulkoasiainhallinnosta 4:21 §.) Edustustossa voi toimia myös puolustusvoimien virkamiehiä sekä sotilas-edustajan tehtävissä toimivaa ja muita puolustusvoimien palvelussuhteessa olevaa henkilökuntaa (Ulkoasiainhallintolaki 4:25 §).

Kunniakonsulaatit toimivat niissä paikoissa, joihin ulkoasiainministeriö on nimittänyt kunniakonsulaatin päällikkönä toimivan henkilön. Ministeriö voi myös nimittää muitakin kunniakonsuleita, ja kunniavarakonsuleiden nimitys voidaan tehdä joko toistaiseksi voimassaolevaksi tai määräajaksi. Kunniakonsulaatteja valvovat ja ohjaavat niiden asemamaan suurlähetystöt ja edustustot. Kun-

niakonsuleille ei makseta palkkiota heidän tehtävästään, eivätkä he ole virka- tai työsuhteessa ulkoasiainhallintoon. (Valtioneuvoston asetus ulkoasiainhallinnosta 5:26 - 32 §.)

Diplomaattisten edustustojen ja konsulaattien tehtävänä on edustaa Suomea ulkomailla ja edistää Suomen tuntemusta. Niiden tulee myös valvoa Suomen poliittisia, taloudellisia ja sivistyksellisiä etuja sekä tiedottaa ulkoministeriölle Suomen kannalta merkittävistä asioista. Edustustot ovat myös velvollisia antamaan virka-apua muille viranomaisille, jos se on perusteltua ja käytettävissä olevat voimavarat mahdollistavat virka-avun antamisen. (Ulkoasiainhallintolaki 2:12 - 13 §.)

Suurlähetystöjen ja konsulaattien tehtäviin kuuluu myös kansalaispalveluihin kuuluvien konsulipalveluiden antaminen. Palveluiden yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta kuuluu ulkoasiainministeriölle. Kunniakonsulaatit hoitavat niitä konsulipalveluja, joita ulkoasiainministeriö on heidät valtuuttanut hoitamaan. (Konsulipalvelulaki 2:8 - 10 §.) Edustustot pitävät rekisteriä sen asema- maassa asuvista suomalaisista, jotta kriisitilanteessa heidät pystytään helpommin tavoittamaan. Omatoimimatkailijoilta ja myös muilta matkailijoilta toivotaan matkustusilmoitusta edustustoon samasta syystä. (Konsulipalvelulaki 11:36 §.)

2.3 Konsulipalvelut

Konsulipalvelut kuuluvat edustustojen antamiin kansalaispalveluihin. Konsulipalvelua tulee antaa suomalaiselle yhteisölle sekä henkilölle, joka on Suomen kansalainen, mutta myös ulkomaalaiselle, joka asuu pysyvästi Suomessa, ja jolle on myönnetty oleskelulupa Suomessa (Konsulipalvelulaki 1:2 §). Jos henkilö on joutunut hädänalaiseen asemaan tapaturman, onnettomuuden, sairauden tai rikoksen kohteeksi joutumisen syystä, edustusto neuvoo ja avustaa häntä tarpeen mukaan esimerkiksi sairaanhoidon saamisessa, yhteyden saamisessa lähiomaiseen tai rikosilmoituksen tekemisessä, taikka tilanteen vaatiman muun avun saamisessa. Taloudellisella avustuksella tarkoitetaan esimerkiksi avustusta kotimatkaa tai sairaudenhoitoa varten. Pääsääntönä on, että henkilön varoja välitetään talletusta vastaan esimerkiksi hänen omalta tilitään. Mikäli henkilö on kykenemätön saamaan riittäviä varoja välittömän hädän poistamiseksi, voi edustusto myöntää taloudellista avustusta kyseiseen tarkoitukseen takaisinmaksusitoumuksesta vastaan. (HE 283/1998 vp, 3.) Taloudellinen avustus voidaan kuitenkin evätä henkilöltä, mikäli hän on aiemmin saanut edustuston myöntämää taloudellista avustusta perusteettomasti, antamalla tietoisesti virheellistä

tietoa henkilöllisyydestään tai salaamalla tietoa, joka olisi vaikuttanut päätökseen. Jos taloudellisen avustuksen hakija ei ole maksanut aikaisemmin myönnettyä avustusta takaisin tai hän on käyttänyt aiemmin myönnetyn avustuksen muuhun kuin myönnettyyn tarkoitukseen, voi edustusto evätä uuden taloudellisen avustuksen myöntämisen. (Konsulipalvelulaki 3:11 - 14 §.)

Kriisitilanteessa edustusto voi mahdollisuuksiensa mukaan avustaa henkilöä yhteydenpidossa hänen kotimaassa olevaan lähiomaiseensa tai muuhun henkilöön. Kriisitilanteella tarkoitetaan esimerkiksi suuronnettomuutta, ympäristö- tai luonnononnettomuutta, sotaa tai muuta kriisitilannetta, jossa edustusto avustaa henkilöä hänen turvallisuutensa suojaamiseksi. Edustusto voi avustaa evakuoinnin järjestämisessä joko lähimmälle turvalliselle alueelle taikka kotimaahan. Avustustoimenpiteiden laajuutta ja toteutusta harkittaessa otetaan huomioon kriisitilanne sekä muut olosuhteet ja muiden Pohjoismaiden sekä Euroopan unionin jäsenvaltioiden toimenpiteet. (Konsulipalvelulaki 4:15 - 18 §.)

Edustuston tulee viipymättä olla yhteydessä henkilöön, joka on rikoksesta epäiltynä pidätetty, vangittu tai muutoin vapautensa menettänyt, tai on vapausrangaistusta suorittamassa edustuston kohdemaassa. Henkilön pyynnöstä edustusto välittää tiedon vapauden menetyksestä hänen lähiomaisilleen ja häntä avustetaan tarpeen mukaan esimerkiksi tulkin tai muun paikallisen oikeusavun saamisessa. Edustusto seuraa vapautensa menettäneen henkilön kohtelua ja, asian hoitamista vieraan valtion viranomaisessa sekä voi avustaa henkilöä armahduksen tai ennenaikaisen vapautuksen hakemisessa. Mikäli rikoksesta syytetty henkilö ei ole menettänyt vapauttaan, voi edustusto avustaa häntä tarpeen mukaan oikeusavustajan tai muun paikallisen oikeusavun saamisessa. (Konsulipalvelulaki 5:19 - 22 §.)

Saadessaan ilmoituksen edustuston sijaintimaassa kuolleesta henkilöstä, edustusto ilmoittaa kuolemantapauksesta ulkoasiainministeriölle. Tieto kuolemasta välitetään myös kuolleen henkilön lähiomaisille tai muulle henkilölle, jonka henkilöllisyys ja olinpaikka ovat selvitettävissä. Lähiomaisen pyynnöstä voi edustusto järjestää vainajan hautaamisen, tuhkaamisen tai Suomeen kotiuttamisen. Edustusto avustaa vainajan kuolintodistuksen hankkimisessa lähiomaisen pyynnöstä jos todistuksen saaminen ei muutoin ole mahdollista. Mikäli lähiomainen ei syystä taikka toisesta huolehdi vainajan Suomeen kotiuttamisesta, hautaamisesta tai tuhkaamisesta, ottaa edustusto yhteyttä paikalliseen viranomaiseen tehdäksään vainajan hautaamisen tai tuhkaamisen paikallisen käytännön mukaisesti. Menehtyneen henkilön jäämistöasioista, selvitetään keillä mahdollisesti on oikeus perintöön. Jäämistön varsinainen hoito ei kuulu edustuston eikä ulkoasiainminis-

teriön tehtäviin, mutta edustusto ilmoittaa niistä ulkoasiainministeriölle, jotta voidaan turvata tiedonsaanti mahdollisille perillisille. (Konsulipalvelulaki 6:23 - 25§; HE 283/1998 vp, 21.)

Edustusto voi tiedustella henkilön olosuhteita sekä olinpaikkaa, jos ulkomailla tilapäisesti oleskelevan henkilön huoltaja tai lähiomainen epäilee henkilön kadonneen, taikka joutuneen rikoksen kohteeksi edustuston sijaintimaassa. Täysi-ikäisestä henkilöstä saadut tiedot, edustusto voi ilmoittaa tiedustelijalle vain asianomaisen suostumuksella, mutta mikäli suostumuksen saaminen ei ole mahdollista ja voidaan pitää todennäköisenä, että asianomainen olisi antanut suostumuksensa, voi edustusto ilmoittaa saamansa tiedot tiedustelijalle. (Konsulipalvelulaki 8:28 §.) Ulkoasiainministeriölle taikka edustustolle tehdyn kirjallisen hakemuksen perusteella edustusto voi hankkia henkilöstä virkatodistuksia tai muita henkilöä koskevia asiakirjoja tai osoitetietoja, mikäli niiden hankkiminen on hakemuksen tehneen henkilön tai yhteisön etujen, oikeuksien tai velvollisuuksien toteuttamiseksi perusteltua (Konsulipalvelulaki 8:30 §).

Lapsikaappauksissa edustustot voivat avustaa lapsen palauttamisessa, jos sitä pyytävä huoltaja on Suomen kansalainen, ja jos alle 16-vuotiaan lapsen poisviemistä tai hänen palauttamatta jättämistä voidaan pitää luvattomana siinä valtiossa, josta lapsi vietiin. Edustusto pyrkii lapsen vapaaehtoiseen palauttamiseen. Edustusto voi tarpeen mukaan tehdä virka-apupyynnön toimivaltaiselle viranomaiselle sijaintimaassaan, jos lapsen olinpaikkaa ei tiedetä tai jos hänen olosuhteitaan tulee selvittää. Edustusto auttaa asianosaisten välisessä yhteydenpidossa sekä lapsen kotiuttamisen järjestämisessä. (Konsulipalvelulaki 9:31 - 32 §.)

Edustustossa palveleva avustaja tai hallinnollinen avustaja, tai muu ulkoasiainministeriön erikseen valtuuttama henkilö voi tehdä julkisen notaarin tehtäviä edustustossa. Tällaisia tehtäviä ovat jäljennöksen oikeaksi todistaminen asiakirjasta, allekirjoituksen todistaminen oikeaksi sekä todistuksen antaminen esitetyn asiakirjan sisällöstä. Edustustossa voidaan antaa henkilön tai yhteisön erillisestä pyynnöstä myös todistus asiantilasta tai elossaolotodistus sekä todistaa, että todistuksen allekirjoittajalla on asiakirjassa mainittu virka-asema ja hänellä on ollut laillinen oikeus antaa sellainen todistus. (Konsulipalvelulaki 10:33 - 34 §.)

3 PASSI

Passiasiat kuuluvat edustustojen tarjoamiin kansalaispalveluihin. Ulkomailla oleskelevat Suomen kansalaiset hakevat passia Suomen suurlähetystöstä, konsulaatista taikka muusta Suomen edustustosta, jonka ulkoasiainministeriö on oikeuttanut myöntämään passeja. (PassiL 2:6 §). Passilainmuutoksia käsitellään alaluvussa 3.1 ja muutosten käytännön vaikutuksia Suurlähetystön kansalaispalvelujen toimintaan tarkastellaan alaluvussa 3.4.

Normaalin passin lisäksi voidaan myöntää siitä poikkeavia passeja, jotka on tarkoitettu erityistilanteisiin. **Normaali passi** on sirullinen, passin haltijan biotunnisteet sisältävä viiden vuoden passi (Poliisi 2013, luvat, passi, hakupäivä 18.05.2013). Passi voidaan myös myöntää **tilapäisenä passina**, jos hakijalta ei saada otettua sormenjälkiä tilapäisestä syystä, esimerkiksi fyysisen esteen, vamman, sairauden taikka muusta vastaavasta syystä johtuen (PassiL 1:3 c §; 1:6 a §). Passi voidaan myöntää **väliaikaisena passina** erityisestä syystä, mikäli pikana toimitettava normaali passi ei aikataulullisesti ole mahdollista. Hakijan tulee esittää luotettava selvitys siitä, miksi tarvitsee väliaikaisen passin ja kuinka pitkälle ajalle. Väliaikainen passi voidaan myöntää poikkeuksellisesti yhtä matkaa, esimerkiksi kotimatkaa, varten hätämatkustusasiakirjana Suomen suurlähetystöissä ja konsulaateissa. **Hätäpassi** tulee palauttaa sen myöntäneelle passiviranomaiselle. (PassiL 1:3 a - b §.) Väliaikaisia passeja kirjoitetaan nykyään vähemmän kuin ennen, koska normaalien viiden vuoden passien toimitus on nopeutunut huomattavasti. Esimerkiksi vuonna 2002 passien keskimääräinen toimitusaika oli vähintään kolme viikkoa ja nykyään se on runsas viikko. (Valve 19.4.2013, haastattelu.)

Diplomaattipassi voidaan myöntää muun muassa tasavallan presidentille ja hänen puolisolleen ja lapselle, puolustusvoimain komentajalle, ulkoasiainhallinnon palveluksessa toimivalle henkilölle ja hänen puolisolleen ja alaikäiselle lapselleen, sekä erityisen merkittävässä valtiollisessa tehtävässä toimineelle henkilölle. **Virkapassi** voidaan myöntää henkilölle, joka on ulkoasiainhallinnon palveluksessa, ja erityisestä syystä se voidaan myöntää myös hänen puolisolleen ja lapselleen. (PassiL 1:4 §.) Diplomaattipassia ja virkamiespassia tulee hakea kirjallisesti ulkoasiainministeriöltä, joka toimii näiden kahden passin myöntävänä viranomaisena. (PassiL 2:6 §.) **Merimiespassi** voidaan myöntää henkilölle, joka matkustaa merimiestoimen yhteydessä (PassiL 1:4 a §). Merimiespassia haettaessa hakijalla tulee olla mukana todistus merimiestöimestä esimerkiksi merimieskirja tai työnantajan todistus (Poliisi 2013, luvat, passi, hakupäivä 18.05.2013). **Asevelvollis-**

sen passi myönnetään sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 28 vuotta. Asevelvollisen passia tarkastellaan lähemmin alaluvussa 3.2. **Muukalaispassi** voidaan myöntää Suomessa olevalle ulkomaalaiselle, mikäli hän ei voi saada passia kotimaansa viranomaiselta, taikka jos muukalaispassin myöntämiseen on jokin muu erityinen syy, tai jos hän on kansalaisuudeton. Muukalaispassi myönnetään enintään viideksi vuodeksi. (UL 8:134 §.)

3.1 Passilain muutokset

Suomen passilaki muuttui vuosina 2002 - 2012 kolme kertaa. Suurin passilain muutos astui voimaan vuonna 2006, jolloin muun muassa passijärjestelmä muuttui sähköiseksi ja passeihin lisättiin tietosiru. Sitä seuraava muutos astui voimaan vuonna 2009, jolloin otettiin käyttöön sormenjälkitunnisteet tallennettavaksi passin tietosirulle. Viimeisimmän passilain, vuona 2012 voimaan tulleen muutoksen myötä, myös lapsi tarvitsee oman passin. (Valve 19.4.2013, haastattelu.)

Vuonna 2002 Yhdysvalloissa hyväksyttiin laki, jossa asetettiin vaatimuksia maahantuloasiakirjojen teknisistä ominaisuuksista viisumivapausohjelmaan osallistuville valtioille. Passien tulee olla koneellisesti luettavia ja vaikeasti väärennettävissä sekä sisältää biometrinen tunnistus. Tällä biometrisella tunnistamisella tarkoitetaan henkilön identifiointia eli koneavusteisesti tapahtuvaa tunnistamista ja verifiointia, eli henkilöllisyyden varmentamista yksilöllisten piirteiden avulla. Biometrisella tunnistamisella tarkoitetaan henkilön tarpeeksi yksilöllistä fyysistä tai käyttäytymiseen liittyvää piirrettä, jota voidaan käyttää henkilön tunnistamisessa. Fyysisinä piirteinä mainittakoon esimerkiksi sormenjälki, kasvojen piirteet sekä silmän iiris ja verkkokalvo. Allekirjoitus, puhe ja näppäimistön käyttö ovat esimerkkejä käyttäytymiseen liittyvistä piirteistä. (HE 25/2005 vp, 3-4.)

Vuonna 2004 Euroopan unionin neuvosto hyväksyi Euroopan yhteisöjen komission ehdotuksen asetuksesta, jonka mukaan matkustusasiakirjaan sisällytetään siru, joka sisältää biometrisinä tunnistusina kasvokuvan ja sormenjäljet. Sirulle tallennettaisiin aluksi biometrisenä tunnistusena kasvokuva. Sormenjälkitunnisteet tuli ottaa käyttöön viimeistään kesäkuussa 2009. (HE 25/2005 vp, 23.) Sormenjäljet tallennetaan tavallisen passin lisäksi diplomaatti- ja virkapasseihin sekä muukalaispassiin ja pakolaisen matkustusasiakirjaan. Silloin kun on tarpeen tunnistaa henkilö tai todentaa asiakirjan aitous, tallennettuja sormenjälkiä sirulta saa lukea ainoastaan poliisi- ja rajatarkastusviranomaisen, sekä passin myöntävä viranomaisen. (PassiL 1:5 b §.) Sormenjäljet ote-

taan myös sellaisilta passihakijoilta, jotka hakevat väliaikaista passia taikka merimiespassia, jossa tietosirua ei ole. Normaalin passin, väliaikaisen passin, diplomaatti- ja virkamiespassin sekä merimiespassin hakijoiden sormenjäljet tallennetaan aina poliisin hallintoasiain tietojärjestelmään. Maahanmuuttoviraston ylläpitämään ulkomaalaisrekisteriin tallennetaan niiden henkilöiden sormenjäljet, jotka hakevat muukalaispassia, väliaikaista muukalaispassia taikka pakolaisen matkustusasiakirjaa. (HE 234/2008 vp, 15-18.)

Vuonna 2006 voimaan tulleen passilain muutoksen yhteydessä passin voimassaoloaika lyhennettiin kymmenestä vuodesta viiteen vuoteen siitä syystä, että näin voidaan parantaa henkilön tunnistettavuutta. Väliaikaisten passien myöntämistä tiukennettiin väärinkäytösten ennalta ehkäisemisen sekä matkustusturvallisuuden kohottamisen vuoksi. Väliaikaisen passin voimassaoloaika muutettiin kymmenestä vuodesta yhteen vuoteen. (HE 25/2005 vp, 22-23.)

Passilain uudistusten myötä huoltajien passiin ei voida enää merkitä heidän alaikäisiä lapsiaan, vaan lapsilla tulee olla oma passi. Lapset voitiin merkitä huoltajan passiin vielä ennen 21.8.2006 ja ne passit käyvät lapsen matkustusasiakirjana voimassaolon loppuun saakka. Vuonna 2009 tehdyn Euroopan unionin passiasetuksen muutoksen mukaan lapsella on oltava oma passi, eikä lapsi siten voi enää matkustaa huoltajansa passilla, johon lapsen nimi on lisätty. Tähän jäsenvaltioille annettiin kolmen vuoden siirtymäaika ja Suomessa vaatimus astui voimaan kesäkuussa 2012. (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 444/2009 jäsenvaltioiden myöntämien passien ja matkustusasiakirjojen turvatekijöitä ja biometriikkaa koskevista vaatimuksista annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2252/2004 muuttamisesta.)

3.2 Passin hakeminen ja myöntäminen

Jokaisen henkilön tulee pystyä todistamaan henkilöllisyytensä voimassa olevalla henkilöllisyyden todentamisasiakirjalla. Tällä dokumentilla yleensä viitataan henkilöllisyystodistukseen tai muihin valokuvalla varustettuihin henkilöllisyyden osoittaviin asiakirjoihin, kuten passiin, kuvalliseen Kela-korttiin, ajokorttiin tai poliisin myöntämään kuvalliseen henkilökorttiin. Suomen Tukholman suurlähetystössä suomalainen ajokortti ei käy lainkaan henkilöllisyystodistuksena, sillä ajokortti osoittaa vain ajo-oikeuden voimassaolon. Ruotsalainen ajokortti käy henkilöllisyystodistuksena, koska Ruotsissa se on myös virallinen henkilöllisyystodistus (Polisen 2012, giltig legitimation, hakupäivä 17.05.2013). Suomen kansalaisen tulee matkustaessaan pystyä osoittamaan matkustusoikeutensa passilla matkustaessaan pois maasta ja saapuessaan maahan. Suomen kansalainen voi kuitenkin matkustaa ilman passia Pohjoismaissa. Passin sijasta tällöin tulee silti olla mukana esimerkiksi poliisin myöntämä henkilökortti. (PassiL 671/2006 1:2.1 §.)

Passia haetaan kirjallisesti ja hakemus on jätettävä henkilökohtaisesti passin myöntävälle viranomaiselle. Ulkomailla oleskeleva suomalainen voi hakea passia joko Suomen suurlähetystöstä taikka muusta Suomen sellaisesta edustustosta, jolle ulkoasiainministeriö on antanut passinmyöntöoikeudet. (PassiL 2:6 §.) Vuoden 2006 voimaan tulleen passilakimuutoksen myötä Ruotsissa suomalainen voi hakea passia Tukholmassa Suomen suurlähetystöstä tai Göteborgissa Suomen kunniapääkonsulaatista (Valve 19.4.2013, haastattelu). Haettaessa passia, henkilön tulee esittää voimassa oleva henkilöllisyystodistus, mutta mikäli hakijalla ei ole esittää mitään voimassa olevaa tunnistamisasiakirjaa, suorittaa passinmyöntävä viranomainen tunnistamisen haastattelun avulla (PassiL 2:6 §). Vuonna 2006 otettiin edustustoissa käyttöön passin sähköinen tilausjärjestelmä, josta hakemus tulostetaan paperisena, mutta se lähetetään sähköisenä keskitehtyille passivalmistajalle Suomeen (HE 25/2005 vp, 23 - 24).

Suomen Tukholman suurlähetystössä hakijalla tulee olla mukana Ruotsin veroviranomaisen laatima virkatodistus, jonka avulla passihakemusta laadittaessa voidaan verrata Ruotsin viranomaisilla olevia tietoja passihakijasta Suomen viranomaisten tietoihin (Valve 19.4.2013, haastattelu). Passin myöntävä viranomainen on velvollinen tarkastamaan henkilön tiedot Suomen väestötietojärjestelmästä, koska passin tiedot merkitään passiin väestötietojärjestelmässä olevien tietojen mukaisesti (PassiL 2:17 §). Suomen väestötietojärjestelmässä olevat henkilötiedot ja Ruotsin veroviranomaisella olevat tiedot eivät saa olla ristiriidassa keskenään. Monet eivät välttämättä ym-

määrä, mikä merkitys on sillä, että tiedot merkitään oikein molempien maiden viranomaisilla. Esimerkiksi, jos Suomen passissa on nimenä Koskinen ja Ruotsissa henkilö käyttää nimeä Virtanen-Koskinen, voi tulla vaikeuksia muun muassa lentolippuja ostettaessa. (Valve 19.4.2013, haastattelu.) Suomen kansalaisen, jolla on myös jokin muu kansalaisuus, tulisi itse huolehtia siitä, että muuttuneet henkilötiedot ja muut häntä koskevat tiedot päivittyvät Suomen väestötietorekisteriin. Mikäli tietojen muutoksia ei kuitenkaan ole hoidettu, tai jostain syystä ne eivät ole päivittyneet Suomen väestötietojärjestelmään, voidaan tietojen päivittäminen hoitaa suurlähetystön konsulaatin kautta. Suomen kansalaisilla Ruotsissa ei ole heitä koskevien henkilötietojen ilmoitusvelvollisuutta, sillä tietojen välittämisestä maiden välillä on solmittu erillinen valtiosopimus. Tämä ei kuitenkaan koske niitä Suomen kansalaisia, joilla on myös Ruotsin kansalaisuus, jolloin heillä on edellä mainitun mukaisesti päivitysvelvollisuus itsellään. (Maistraatti 2010, ohjeita ulkosuomalaisille, ulkomailla asuvan suomalaisen henkilötietojen päivitysvelvoite, hakupäivä 17.05.2013.)

Nykyisen passilain mukaan passiin merkitään vain passihakijan tiedot, joita ovat henkilön sukunimi ja etunimet, sukupuoli, sosiaaliturvatunnus, syntymäkotikunta ja kansalaisuus, passin myöntämispäivä ja viimeinen voimassaolopäivä sekä passin myöntänyt viranomaisen ja passin numero. Lisäksi passissa on henkilön kasvokuva ja nimikirjoitus. Passin tekniseen osaan eli siruun tallennetaan passinhaltijan kasvokuvan lisäksi sormenjäljet. (PassiL 1:5 §.) Sormenjäljet otetaan passia haettaessa passin myöntävän viranomaisen toimesta. Sormenjäljet tallennetaan passin teknisen osan lisäksi passirekisteriin, jossa hakijan sormenjäljet pidetään erillään rikoksesta epäiltyjen henkilötuntemerkeistä. (PassiL 2:6 a §; 2:10 §.) Passi on voimassa viisi vuotta sen myöntämispäivästä eteenpäin. Passi voidaan myöntää myös viittä vuotta lyhyemmälle ajalle, esimerkiksi silloin, kun hakijalla on Suomen kansalaisuuden lisäksi myös jonkin muun valtion kansalaisuus. Tällaisessa tilanteessa hakija voi menettää Suomen kansalaisuutensa kansalaisuuslain nojalla, mikäli monikansalaisuus ei ole toisen maan lainsäädännön mukaan mahdollista. Tällöin passi voidaan myöntää enintään siihen saakka kunnes hakija täyttää 22 vuotta. (PassiL 2:14 §.)

Alaikäisen on jätettävä hakemus henkilökohtaisesti yhdessä huoltajan/huoltajien kanssa. Mikäli vain toinen huoltaja tulee paikalle, on toiselta huoltajalta oltava kirjallinen valtakirja, jolla tämä antaa suostumuksensa alaikäisen passiin. (PassiL 2:7 ja 11 §.) Jos toinen huoltaja syystä tai toisesta ei anna suostumustaan alaikäisen lapsen passiin, voidaan passi kuitenkin myöntää, mikäli sen myöntämättä jättäminen olisi vastoin lapsen etua, ja jos voidaan pitää ilmeisenä sitä, ettei lasta olla viemässä toiseen valtioon vastoin huoltajansa suostumusta muutoin kuin tilapäisesti. Sosiaaliviranomainen on velvollinen antamaan lausunnon siitä, onko passin myöntämättä jättä-

minen selvästi vastoin lapsen etua. Jos alaikäinen lapsi on esimerkiksi otettu huostaan, tulee hänellä olla kasvattivanhempiansa henkilöllisyystodistuksen lisäksi sosiaaliviranomaisen lausunto. (PassiL 2:11 §.)

Kun asevelvollinen Suomen kansalainen hakee passia, tulee hänen esittää selvitys siitä, ettei passin myöntämiselle ole mitään estettä. Tämän henkilö voi todistaa esimerkiksi sotilaspassilla, siviilipalvelustodistuksella tai vapautustodistuksella. (PassiL 8 §.) Mikäli asevelvollisella ei ole esittää edellä mainittua selvitystä, hänelle voidaan myöntää passi sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 28 vuotta (PassiL 2:14 §). Muutoin hakijalle voidaan myöntää uusi passi vasta sen jälkeen, kun hän täyttää 30 vuotta, jolloin hakija ei ole enään kutsunanalainen. (Asevelvollisuuslaki 28.12.2007/1438 3:13.2 §.) Passi voidaan jättää myös myöntämättä henkilölle, joka on etsintäkuulutettu rikoksesta, josta voi seurata vähintään vuoden vankeusrangaistus, tai jos henkiö on tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen eikä ole sitä suorittanut. Passia ei myönnetä myöskään sellaiselle henkilölle, jolle on konkurssilain 9 §:n nojalla määrätty maastapoistumiskieltoon. (PassiL 2:15 §.)

Mikäli voimassa oleva passi katoaa tai varastetaan, tulee hakijan esittää siitä riittävä selvitys, esimerkiksi poliisille tehty rikosilmoitus. Muutoin hakijan on luovutettava aikaisempi passi uuden passin luovuttamisen yhteydessä passia luovuttavalle viranomaiselle. Jos hakijan aikaisemmassa passissa on hakijalle välttämättömiä toisen valtion viranomaisen tekemiä merkintöjä, saa hakija pitää passin, mutta luovuttaa se viranomaiselle ainoastaan passin mitätöintiä varten. Niin kutsuttuja **kaksoispasseja** voidaan myöntää sellaisissa tilanteissa, jolloin hakijan voimassa oleva passi on toisen valtion viranomaisen hallussa tai ulkomaan viranomaisen passiin tekemät merkinnät estävät johonkin toiseen maahan matkustamisen, ja toinen passi on tarpeellinen hakijalle hänen työnsä tai muun erityisen painavan syyn vuoksi. (PassiL 2:18 - 19 §.)

3.3 Passin peruuttaminen ja poisottaminen

Passinhaltijan on säilytettävä passiaan huolellisesti, eikä hän saa tehdä passiin myöskään mitään omia merkintöjä. Mikäli passinhaltija säilyttää huolimattomasti passiaan tai toimii muutoin vastoin annettuja sääntöjä, vastaa hän itse niistä johtuvista seurauksista. Jollei passinhaltija tai hänen valtuuttamansa henkilö nouda passia vuoden kuluessa sen myöntämispäivästä lähtien, tullaan

passi hävittämään. (PassiL 5:31 - 32 §.)

Jos henkilö ilmoittaa passinsa kadonneeksi tai muutoin anastetuksi, tai mikäli havaittaisiin, että passia käyttää joku muu henkilö kuin se, jolle passia on myönnetty, voidaan passia peruuttaa. Passia voidaan peruuttaa myös silloin, jos sen haltija menettää Suomen kansalaisuutensa, tai jos hän pyytää passinsa peruuttamista. Peruuttaminen on mahdollista myös, jos passista ilmenee jokin virhe, tai jos passia on turmeltunut esimerkiksi niin, että sen merkintöjä on muutettu taikka siihen on tehty muita kuin viranomaisen tekemiä merkintöjä. Mikäli passia peruutetaan sellaisesta syystä, mikä ei ole aiheutunut passinhaltijan omasta menettelystä, on hänellä oikeus saada uusi passi maksutta peruutetun tilalle sen jäljellä olevan voimassaolon ajaksi. Jos passia kuitenkin peruutetaan siitä syystä, että passia on turmeltunut, voi passinhaltija saada uuden passin maksutta ainoastaan, silloin kun passin turmeltuminen on johtunut viranomaisen menettelystä. Diplomaatti- ja virkapassit voidaan peruuttaa silloin, kun passinhaltija on siirtynyt toisiin tehtäviin taikka passin myöntämisen edellytykset eivät muutoin enää täyty. (PassiL 3:21 §.) Jos voidaan epäillä, että passinhaltija on todennäköisesti menehtynyt luonnononnettomuuden tai muun katastrofin yhteydessä, voidaan passia väärinkäytösten estämiseksi peruuttaa turvallisuustoimenpiteenä viranomaisen aloitteesta. Mikäli myöhemmin ilmeni, että kyseinen henkilö löytyykin elävänä ja täten epäily hänen kuolemastaan osoittautuu vääräksi, on hänellä oikeus saada uusi passi peruutetun passin tilalle maksutta sen jäljellä olevan voimassaolon ajaksi. (PassiL 3:23 §.)

Peruutettu passia otetaan aina viranomaisen haltuun. Viranomainen voi vaatia passia luovutettavaksi, ja tällöin passinhaltijan, tai sen, kenen hallussa passia on, tulee luovuttaa se viranomaiselle. Passia voidaan ottaa viranomaisen haltuun myös, mikäli passia on turmeltunut tai sisältää virheellistä tietoa, eikä siten sitä voida enää pitää luotettavana tunnistamis- tai matkustusasiakirjana. Passia voi ottaa haltuun edustusto, joka toimii passiviranomaisena ulkomailla taikka poliisi- tai rajatarkastusviranomainen. Haltuun otettu passia tulee toimittaa viipymättä passinhaltijan kotikunnan poliisilaitokselle taikka sen myöntäneelle viranomaiselle. (PassiL 3:24 - 25 §.)

3.4 Passilain muutosten vaikutus toimintaan

Alaluvussa 3.1 esitettyjen passilain muutosten vaikutuksesta Suomen Tukholman suurlähetystön toimintaan tutkittiin haastattelemalla lähetystön konsuliasianhoitajaa, Jaana Valvetta. Valitsin Val-

veen vastaamaan kysymyksiin, koska hänestä on vuosien saatossa tullut konsulaatin passivas-
taava. Vuoden 2006 passilain muutoksella on ollut merkittävin vaikutus toimintaan. Vuoden 2006
passilain uudistuksen myötä kunniakonsulit eivät voi enää ottaa vastaan passihakemuksia. Tämä
johtuu pitkälti siitä, että lakimuutoksen myötä passihakemusta vastaan ottavalla viranomaisella
tulee olla käyttössään paljon tekniikkaa, hänen tulee olla Suomen kansalainen, ja lisäksi hänellä
tulee olla passinmyöntöoikeudet. (Valve 19.4.2013, haastattelu.)

Lähtökohta on, että ainoastaan suurlähetystöt ja konsulaatit voivat myöntää passeja ulkomailla.
Ennen vuotta 2006 passihakemuksia pystyi laittamaan vireille kaikissa Suomen kunniakonsulaa-
teissa Ruotsissa 25:llä eri paikkakunnalla. Vuodesta 2006 lähtien passihakemuksen on voinut
saattaa vireille Ruotsissa ainoastaan kahdella paikkakunnalla, Tukholmassa ja Göteborgissa.
Muutoksen arveltiin kiivastuttavan asiakkaat ja lisäksi pohdittiin, miten sujuvasti uuden lakimuu-
toksen myötä tuleva tekniikka saadaan toimimaan. (Valve 19.4.2013, haastattelu.)

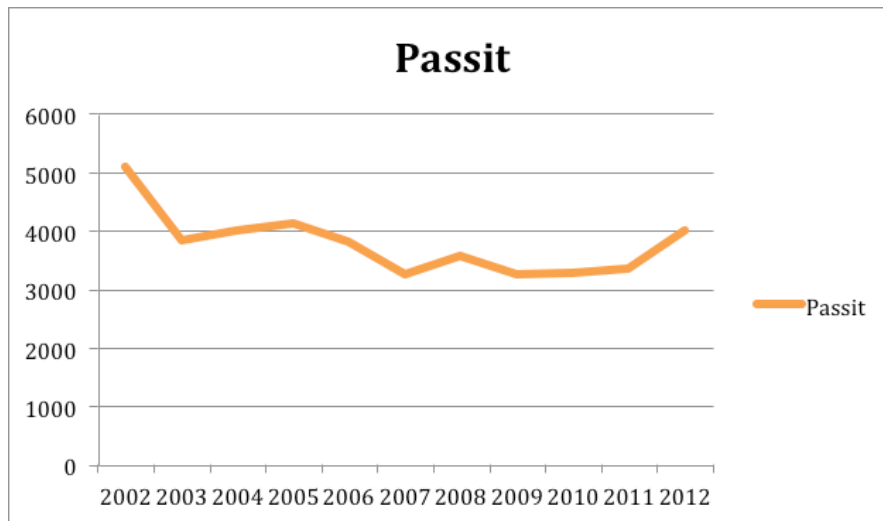
Passilain muutokset ovat vaikuttaneet myös päivittäiseen työhön muuttamalla muun muassa
asiakaspalvelutilannetta. Ennen vuotta 2006 asiakas eli passihakija täytti passihakemuslomak-
keen itse ja jätti sen suoraan suurlähetystölle, tai vaihtoehtoisesti kunniakonsulaattiin. Täytetyn
passihakemuksen jätön yhteydessä asiakkaalta perittiin käsittelymaksu. Maksun jälkeen hake-
mus siirrettiin sivuun mahdollisia tarkistuksia varten. Tarkistuksella tarkoitetaan esimerkiksi esteet-
tömyyden tai asevelvollisuuden selvittämistä ja henkilötietojen oikeellisuuden tarkistamista. Vuo-
desta 2006 lähtien passihakemus täytetään sähköisesti asiakkaan läsnä ollessa ja mahdolliset
tarkistukset tehdään passihakemusta täytettäessä. Kaikki passiin otettavat biotunnisteet, mukaan
lukien valokuva, otetaan Tukholmassa paikan päällä, sillä noin 50 % Ruotsissa työskentelevien
valokuvaajien ottamista passikuvista ovat osoittautuneet käyttökelvottomiksi. Tämä aiheutti paljon
lisätyötä ja kävi myös asiakkaalle kalliiksi, sillä asiakas täytyi aina lähettää takaisin valokuvaamol-
le otattamaan uudet valokuvat. Tukholman lisäksi ei tiedettävästi ole kameraa muilla passiviran-
omaisilla kuin Helsinki-Vantaan liikkuvalla poliisilla. Kameran käyttöönotto Tukholman suurlähe-
tystöllä on yksinkertaistanut työntekoa passihakemusten käsittelyssä. (Valve 19.4.2013, haastat-
telu.)

Valveen mukaan yhden asiakkaan passihakemusta käsiteltäessä menee nykyään enemmän ai-
kaa kuin ennen vuotta 2006. Tämä johtuu siitä, että kaikki passihakemukseen kuuluvat asiat teh-
dään asiakkaan ollessa paikalla. Valveen mukaan muutos on myönteinen, koska se on selkeyt-
tänyt toimintaa sekä tehnyt työnteosta mielekkäämpää. Passilain uudistukset ovat vaatineet toi-

mihenkilöiden lisäkouluttautumista muun muassa sähköisen passijärjestelmän käyttöönoton vuoksi. Ulkoasiainministeriö kouluttaa toimihenkilöt passijärjestelmän käyttöön. (Valve 19.4.2013, haastattelu.)

Päivittäiseen työhön konsulaatissa kuuluu asiakaspalvelun lisäksi myös puhelinpalvelu ja sähköpostitiedusteluihin vastaaminen. Kotisivujen käyttöönoton myötä ajateltiin, että kotisivut olisivat auttaneet vähentämään asiakkaiden yhteydenottoja puhelimitse ja sähköpostitse. Tiedustelut eivät kuitenkaan ole vähentyneet. Nykyisin asiakkaat soittavat ja hyvin usein kertovat katsoneensa kotisivuilta jonkin tiedon, jonka paikkaansa pitävyyden he haluavat varmistaa vielä puhelimitse. Yksi keino jota voitaisiin kokeilla, olisi puhelinvastaaja, jonka avulla asiakasta ohjattaisiin käymään suurlähetystön kotisivuilla niin sanotuissa yksinkertaisimmissa asioissa, esimerkiksi tutkimaan mitä asiakirjoja tarvitaan passihakemusta varten. Tämä vähentäisi yhteydenottojen määrää ainakin jonkin verran. (Valve 19.4.2013, haastattelu.)

Kuviossa 2 kuvataan Suomen Tukholman suurlähetystön vastaanottamien passihakemusten määrä viimeksi kuluneen kymmenen vuoden aikana.

KUVIO 2. Passihakemusten lukumäärä vuosina 2002-2012 Suomen Tukholman Suurlähetystössä. (Suomen Tukholman Suurlähetystön passitilasto, sisäinen lähde)

Kuvion perusteella voidaan todeta, että passihakemusten määrä on laskenut vuodesta 2002. Yhtenä mahdollisena syynä tähän voi olla se, että vuoden 2003 kansalaisuuslain uudistus mahdollisti monikansalaisuuden, jolloin myös moni Suomen kansalainen otti Ruotsin kansalaisuuden (Koskinen 19.4.2013, haastattelu).

Valveen mukaan passihakemusten määrän laskemisesta ja henkilökunnan määrän vähenemisestä huolimatta, työmäärä ei ole vähentynyt. Työtehtävien priorisoinnista keskusteltaessa ilmeni, ettei työn tekemiseen pysty itse kovin paljoa vaikuttamaan siitä syystä, että asiakas on toimeksiantaja. Joten se, miten asiakkaat käyvät suurlähetystössä ja ottavat yhteyttä puhelimitse tai sähköpostitse suurlähetystöön, määrittää myös pitkälti päivittäisen työn määrän. (Valve 19.4.2013, haastattelu.)

4 OLESKELULUPA

Maahantuloasiat kuuluvat edustuston lakisääteisiin julkisiin palveluihin eli kansalaispalveluihin. Suomen Tukholman suurlähetystössä maahantuloasioista oleskelulupa on keskeinen palvelu. Oleskelulupahakemuksia otetaan kuitenkin vastaan muihin Suomen Tukholman suurlähetystön palveluihin nähden melko vähän. Suurin muutos maahantuloasioissa oli ulkomaalaisasiain sähköisen asiankäsittelyjärjestelmän eli UMA:n käyttöönotto vuonna 2010. Vuodesta 2011 lähtien oleskelulupaa hakevat henkilöt pystyvät täyttämään hakemuksen sähköisesti verkkopalvelun kautta. Sähköisen hakemuksen lisäksi, hakija tulee suurlähetystöön saattamaan hakemuksensa loppuun muun muassa todentamalla henkilöllisyytensä sekä maksamalla oleskelulupahakemuksen käsittelymaksun. UMAN:n käyttöönotto on nopeuttanut oleskelulupa hakemuksen käsittelyä. (Koskinen 19.4.2013, haastattelu.) Vuonna 2012 Suomi otti käyttöön biometriset oleskelulupakortit eli oleskelulupakortin sirulle tallennetaan henkilön biotunnisteina kasvokuva ja kaksi sormenjälkeä (Maahanmuuttovirasto 2012, oleskeluluvat, lupatyypit, hakupäivä 18.05.2013).

Ulkomaalaisella henkilöllä tarkoitetaan sellaista henkilöä, joka ei ole Suomen kansalainen (UL 1:3 §). Ulkomaalainen henkilö tarvitsee oleskeluluvan, mikäli hän haluaa oleskella Suomessa yli kolme kuukautta. Poikkeuksena ovat Pohjoismaiden eli Ruotsin, Norjan, Tanskan sekä Islannin kansalaiset, jotka voivat tulla vapaasti Suomeen ja oleskella ilman oleskelulupaa. He eivät myöskään tarvitse oleskelupaa työnteolle. (UL 10:157 §.) EU:n jäsenmaiden kansalaisilta sekä Liechtensteinin ja Sveitsin kansalaisilta ei myöskään vaadita oleskelulupaa. Heidän tulee kuitenkin rekisteröidä oleskelunsa viimeistään kolmen kuukauden kuluttua Suomeen saapumisesta paikallispoliisilaitoksella. (UL 4:40 §.) Ensimmäistä oleskelulupaa haetaan ensisijaisesti lähtömaassa Suomen edustustosta henkilökohtaisesti. Joissakin tapauksissa voi lupahakemuksen tehdä esimerkiksi perhesiteen perusteella paikallispoliisille Suomessa. (UL 4:60 §.)

Oleskelulupa on joko määräaikainen tai pysyvä ja siihen merkitään aina oleskeluluvan tyyppi. Pysyvän oleskeluluvan kirjaintunnus on P. Ensimmäinen lupa on aina määräaikainen ja määräaikainen oleskelulupa myönnetään joko tilapäisenä, jolloin oleskelulupatyypiksi merkitään kirjaintunnus B, tai jatkuvana oleskelulupana, jolloin merkitään kirjaintunnus A. (Maahanmuuttovirasto 2012, oleskeluluvat, lupatyypit, hakupäivä 18.05.2013.)

Schengen-maiden ulkopuolelta maahan tulevat henkilöt tarvitsevat oleskeluluvan sekä mahdollisesti viisumin. Schengen-maihin kuuluvat Alankomaat, Belgia, Espanja, Islanti, Italia, Itävalta, Kreikka, Latvia, Liechtenstein, Liettua, Luxemburg, Malta, Norja, Portugali, Puola, Ranska, Ruotsi, Saksa, Slovakia, Slovenia, Suomi, Sveitsi, Tanska, Tsekki, Unkari ja Viro. Schengen valtiot päättävät yhdessä Schengen alueen ulkopuolisten kansalaisten liikkumisesta alueellaan sekä siitä, minkä valtioiden kansalaisilta vaaditaan viisumi. Tämän lisäksi jokainen Schengen valtio on päättänyt siitä, mitkä matkustusasiakirjat hyväksytään kussakin valtiossa maahan saavuttaessa. Schengen-viisumia haetaan sen maan suurlähetystöstä tai konsulaatista, mikä on matkan pääkohteena. Jos esimerkiksi pääkohdemaana on Suomi, silloin Schengen-viisumia haetaan Suomen ulkomaanedustustosta. Suomea voi joissakin tapauksissa myös edustaa jokin toinen Schengen-maa, josta ulkomaalainen voi viisumia hakea. (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 13.07.2009 (EY) N:o 810/2009, yhteisön viisumisäännösten laatimisesta, 5 artikla.)

Jos ulkomaalaisella on jo jonkin Schengen-valtion myöntämä oleskelulupa, ei hän tarvitse viisumia siirtyessään toiseen Schengen-alueen maahan, mikäli siellä oleskelun kesto on alle kolme kuukautta. Ulkomaalainen henkilö on viisumi tai oleskelulupavelvollinen, mikäli hän Schengen-alueella ja hänen viisumivapaa oleskeluaikansa on kulunut loppuun. (UL 4:40 §; 3:18 - 19 §.)

5 KANSALAIUUUS

Kansalaisuusasiat kuuluvat edustustojen kansalaispalveluihin Ruotsissa. Suomen kansalaisuusilmoituksen voi jättää Tukholman suurlähetystöön tai Göteborgin kunniapääkonsulaattiin (Koskinen 19.4.2013, haastattelu). Kansalaisuuslomakkeita on useita erilaisia, mutta Tukholman suurlähetystössä eniten käytetty lomake on KAN_7, joka on entisen Suomen kansalaisen ilmoituslomake. Toinen mainitsemisen arvoinen kansalaisuuslomake on KAN_4, joka on sellaisen ulkomaalaisen henkilön ilmoituslomake, jonka isä oli Suomen kansalainen hakijan syntyessä. (Mahanmuuttovirasto 2011, lomakkeet, kansalaisuuslomakkeet, hakupäivä 18.05.2013.) Kansalaisuuslain muutoksia on käsitelty pääluvun lisäksi alaluvuissa 5.1 ja 5.2 ja niiden vaikutuksia konsulaatin toimintaan käsitellään alaluvussa 3.3. Monikansalaisuutta tarkastellaan tarkemmin alaluvussa 3.1 ja kansalaisuuden menettämistä ja sen säilyttämistä on käsitelty alaluvussa 3.2.

Kansalaisuudella tarkoitetaan yksilön ja valtion välistä lainsäädännöllistä sidettä, jolla määritetään keskinäisiä oikeuksia ja velvollisuuksia sekä yksilön asema valtiossa (KansalaisuusL 1:2 §). Suomen kansalaisuuden saa syntymän perusteella, tai hakemuksen taikka ilmoituksen kautta. Lapsen syntyessä hän saa Suomen kansalaisuuden, jos hänen äitinsä on Suomen kansalainen, tai jos hänen isänsä on Suomen kansalainen ja on avioliitossa lapsen äidin kanssa tai miehen isyys lapseen vahvistetaan lapsen syntyessä Suomessa. Lapsi voi myös saada syntyessään Suomen kansalaisuuden, jos hänen isänsä on kuollut, mutta oli kuollessaan Suomen kansalainen ja avioliitossa hänen äitinsä kanssa. Lapsi saa Suomen kansalaisuuden syntyessään myös silloin, jos hän ei saa minkään vieraan valtion kansalaisuutta syntyessään, eikä hänellä ole edes toissijaisesti oikeutta minkään muun valtion kansalaisuuteen syntymänsä perusteella. (KansalaisuusL 2:9 §.)

Vuoden 2003 kansalaisuuslakimuutoksen yhteydessä Suomen kansalaisuuden hakeminen ilmoituksesta oli rajoitettu ja se päättyi 31.5.2008. Tuolloin oli mahdollista anoa niin alaikäiselle kuin täysi-ikäiselle lapselleen Suomen kansalaisuutta ilmoituksesta, jos äiti tai isä on tai on joskus ollut Suomen kansalainen. Kansalaisuuslain muutoksen 1.9.2011 jälkeen sellaiselle lapselle ei ole mahdollista hakea Suomen kansalaisuutta, joka on syntynyt ennen 1.6.2003, ja jonka vanhemmista vain isällä on Suomen kansalaisuus. 1.9.2011 jälkeen isä, joka on entinen Suomen kansa-

lainen, voi hakea oman ilmoituksensa yhteydessä Suomen kansalaisuutta alaikäiselle lapselleen, mikäli isyys on vahvistettu. (KansalaisuusL 4:26 - 31 §; Koskinen 19.4.2013, haastattelu.)

Alaikäinen lapsi, joka on syntynyt 1.6.2003 tai sen jälkeen, voi hakea Suomen kansalaisuutta ilmoituksesta, mikäli isä oli lapsen syntyessä Suomen kansalainen ja isyys on vahvistettu. Entinen Suomen kansalainen saa Suomen kansalaisuuden takaisin ilmoituksesta, mikäli hänen kotinsa on ollut Suomessa vähintään 10 vuotta, joista kaksi vuotta keskeytyksettä ja hän on täyttänyt 18 vuotta. Entinen Suomen kansalainen saa kansalaisuuden ilmoituksesta myös silloin, kun hän on menettänyt aiemmin kansalaisuutensa siitä syystä, ettei Suomeen ollut riittäviä yhteysperusteita. Henkilö, joka on täyttänyt 18 vuotta, mutta ei ole vielä 23 vuotta, voi saada Suomen kansalaisuuden ilmoituksesta, mikäli hänen kotinsa on ollut Suomessa vähintään 10 vuotta, josta kaksi vuotta olleet keskeytyksettä, eikä häntä ole tuomittu vankeusrangaistukseen. Sinä päivänä, jolloin ilmoitus on tullut vireille toimivaltaisessa viranomaisessa ja kansalaisuuden saamisen edellytykset täyttyivät, katsotaan ilmoitukseen perustuvan kansalaisuuden olevan saatu tuolloin (KansalaisuusL 4:26 - 31 §.)

5.1 Monikansalaisuus

Nykyinen kansalaisuuslaki on vuodelta 2003 ja viimeisin lainmuutos tuli voimaan 20.5.2011. Vanha kansalaisuuslaki vuodelta 1968 suhtautui monikansalaisuuteen kielteisesti. Monikansalaisuudella tarkoitetaan niin sanottua **kaksoiskansalaisuutta**, jolloin henkilöllä on samanaikaisesti kahden tai useamman valtion kansalaisuus. Kansalaisuuslakia haluttiin uudistaa, sillä suhtautuminen monikansalaisuutta kohtaan muuttui ja kansalaisuuslaki rajoitti monikansalaisuutta. Monikansalaisuuden rajoittamiseen yhtenä syynä voitiin pitää sitä, että ei koettu tarpeelliseksi jättää Suomen kansalaisuutta henkilölle, joka muutti ulkomaille ja hankki asuinvaltionsa kansalaisuuden. (HE 235/2002 vp, 5.) Lakimuutoksen tarkoituksena oli pyrkiä auttamaan Suomen ulkopuolella asuvia suomalaisia sekä Suomessa pysyvästi asuvia ulkomaalaisia. Muutoksella haluttiin varmistaa, ettei Suomen lainsäädäntö olisi esteenä ulkomaalaisen henkilön nykyisen kansalaisuuden säilyttämiselle, ja että ulkomailla asuva suomalainen pystyisi pitämään yhteytensä Suomeen ja siten helpottaa mahdollista paluumuuttoa Suomeen. Näin ollen entinen Suomen kansalainen pystyi saamaan menettämänsä Suomen kansalaisuuden takaisin. Nykyään Suomen kansalainen ei tarvitse luopua kansalaisuudestaan saadessaan jonkin toisen valtion kansalaisuuden. (HE

235/2002 vp, 17.)

Pohjoismaan kansalainen, joka on täyttänyt 18 vuotta, voi saada ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos hän on saanut jonkun muun pohjoismaan kansalaisuuden muulla tavoin kuin kansalaistamalla ja hänen kotinsa on ollut Suomessa viimeksi kuluneet kuusi vuotta, eikä häntä ole tuona aikana tuomittu vapausrangaistukseen. Henkilö, joka on menettänyt Suomen kansalaisuuden ja on sen jälkeen ollut jonkin muun pohjoismaan kansalainen keskeytyksettä, saa Suomen kansalaisuuden ilmoituksesta, mikäli hänen kotinsa ja asuntonsa on Suomessa. (KansalaisuusL 4:30 §.)

Ruotsissa asuva Suomen kansalainen, voi tietyt edellytykset täyttäessään hakea Ruotsin kansalaisuutta asuinpaikkakuntansa lääninhallitukselta ilmoitusmenettelyllä. Edellytyksenä on, että hakija on asunut Ruotsissa vähintään viisi vuotta. Muutoin Ruotsin kansalaisuutta haetaan hakemuksella Ruotsin maahanmuuttovirastosta, jolloin edellytyksenä on muun muassa se, että hakija on asunut Ruotsissa vähintään kaksi vuotta. (Migrationsverket 2011, Medborgarskapsguiden, Nordiska Medborgare.) Suomen kansalainen säilyttää kansalaisuutensa, mikäli hän on saanut Ruotsin kansalaisuuden vasta uuden Suomen kansalaisuuslain voimaantulon jälkeen eli 1.6.2003. Mikäli henkilö on saanut Ruotsin kansalaisuuden ennen tätä, ovat he pääsääntöisesti menettäneet Suomen kansalaisuutensa, mutta he voivat kuitenkin hakea ilmoituksesta takaisin Suomen kansalaisuuttaan. (KansalaisuusL 9:60 §.)

Henkilö, jolla on Suomen kansalaisuuden lisäksi jonkin toisen maan kansalaisuus, on asevelvollinen ainoastaan asuinvaltiossaan, mutta voi halutessaan kuitenkin suorittaa asevelvollisuuden missä tahansa kansallisuusvaltiossaan, tai niissä kaikissa. Henkilö voidaan myös kokonaan vapauttaa varusmiespalveluksesta toisen valtion kansalaisuuden perusteella. Mikäli asevelvollinen henkilö kuitenkin muuttaa takaisin Suomeen ennen sen vuoden loppua kun täyttää 30 vuotta, voidaan hänet määrätä palvelukseen. (Asevelvollisuuslaki 7:74 - 76 §.) Vuosittain noin 700 Ruotsissa asuvaa iältään asevelvollisena pidettävää miestä saa joko kutsuntakirjeen tai kirjeen, jossa todetaan, että koska hakija on Suomen ja Ruotsin kansalainen ja hän asuu ulkomailla, ei hän ole asevelvollinen. Koskisen mukaan henkilön kansalaisuustiedon ollessa merkittynä väärin Suomen väestötietojärjestelmään, moni Ruotsissa asuva nuori mies saa virheellisesti Suomen puolustusvoimien kutsuntakirjeen. (Koskinen 19.4.2013, haastattelu.)

5.2 Kansalaisuuden menettäminen ja säilyttäminen

Vuonna 2011 kansalaisuuslakia muutettiin uudelleen. Muutos koski ulkomailla asuvia suomalaisia sekä Suomessa asuvia ulkomaalaisia. Muutoksella haluttiin selkeyttää kansalaisuuden myöntämisen edellytyksiä ja näin ollen nopeuttaa kansalaisuusasioiden käsittelyä maahanmuuttovirastossa. Lakimuutoksen myötä entinen Suomen kansalainen pystyy nyt hakemaan kansalaisuuttaan takaisin ilmoitusmenettelyllä. Suomessa asuville ulkomaalaisille lakimuutos toi kansalaistamisen joustavammaksi. (HE 80/2010 vp, 16.) Muutoksen myötä myös alle 22 vuotias henkilö voi osoittaa halunsa säilyttää Suomen kansalaisuutensa muun muassa hakemalla passia ollessaan 18 - 21 vuotias tai aloittamalla varusmies- tai siviilipalveluksen tai naisille tarkoitetun vapaaehtoisen asepalveluksen ennen kuin täyttää 22 vuotta (KansalaisuusL 5:34 §).

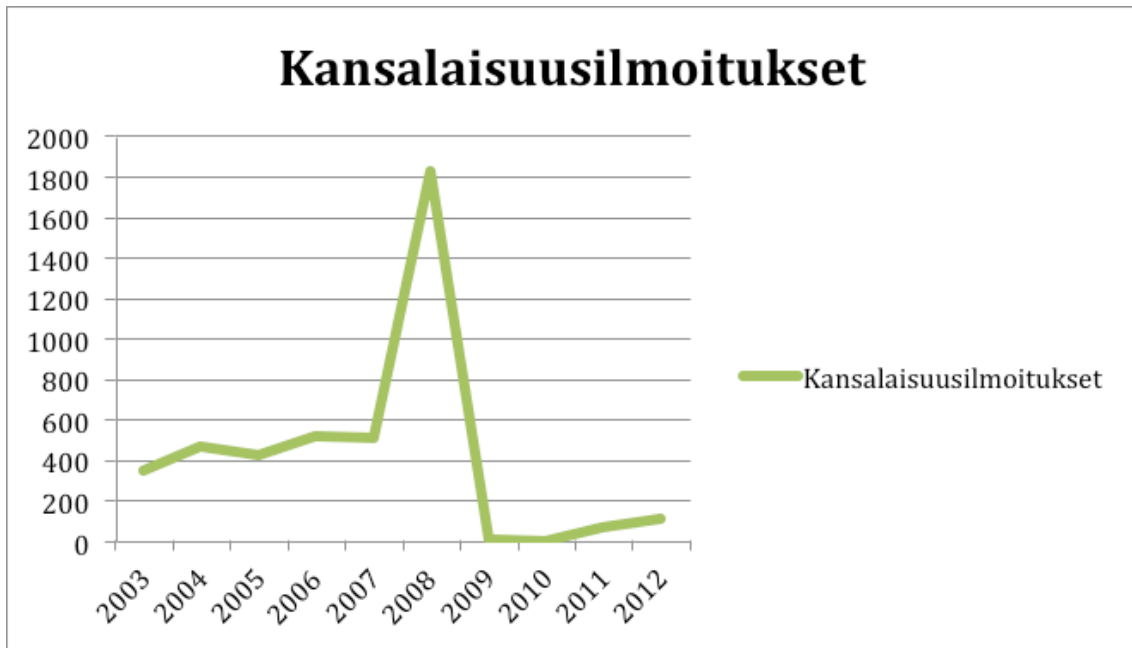
Suomen kansalaisuuden voi menettää, jos esimerkiksi isyyden vahvistaminen kumotaan. Tällöin voidaan päättää, että lapsi menettää Suomen kansalaisuutensa, sillä hän sai Suomen kansalaisuuden isänsä kansalaisuuden perusteella. Henkilö, joka on saanut hakemuksesta tai ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden voi menettää sen, mikäli selviää, että hän on antanut virheellistä tai harhaanjohtavaa tietoa, tai salannut sellaisen olennaisen asian, joka olisi vaikuttanut Suomen kansalaisuuden myöntämättä jättämiseen. Suomen kansalainen, joka jo on vieraan valtion kansalainen tai haluaa tulla jonkin vieraan valtion kansalaiseksi, voi pyytää hakemuksella vapautusta Suomen kansalaisuudesta. Hänen on kuitenkin ilmoitettava hakemuksessa syy siihen, miksi haluaa vapautua Suomen kansalaisuudesta. Mikäli hakijan tarkoituksena olisi selvästi Suomen kansalaisuuteen liittyvän velvollisuuden välttäminen, ei hakemusta hyväksyttäisi. (KansalaisuusL 5:32 - 35 §.)

5.3 Kansalaisuuslain muutosten vaikutus toimintaan

Kansalaisuuslain muutosten vaikutuksesta Suomen Tukholman suurlähetystön toimintaan, haastateltiin lähetystön konsuliasianhoitajaa Kristina Koskista. Valitsin Koskisen vastaamaan kysymyksiin koskien kansalaisuus –ja maahantuloasioita, koska hän on toinen konsulaatin kansalaisuusvastaavista.

Suomen kansalaisuus on useimmille hyvin tärkeä asia, joten Koskinen koki vuoden 2011 kansalaisuuslain muutoksen vain positiivisena asiana. Suomen kansalaisuuden saaminen on erittäin tärkeää etenkin niille henkilöille, joilla ei vielä ole minkään muun EU-maan kansalaisuutta. Esimerkiksi jos hakijan äiti on thaimaalainen ja isä suomalainen, on Suomen kansalaisuuden saamisella merkittävä asema maahantulo -ja oleskelulupa-asioissa. Lakimuutoksen myötä entinen Suomen kansalainen voi hakea menetettyä kansalaisuuttaan takaisin rajoituksetta. (Koskinen 19.4.2013, haastattelu.)

Vuonna 2003 täysin uudistettu kansalaisuuslaki antoi entisille Suomen kansalaisille mahdollisuuden hakea menetettyä kansalaisuutta takaisin ilmoituksen kautta. Tuolloin kansalaisuusilmoituksen jättäminen oli ajallisesti rajattu ja hakemus tuli jättää viimeistään 31.5.2008. (Koskinen 19.4.2013, haastattelu.) Kuviossa 3 ilmenee Suomen Tukholman suurlähetystön vastaan otettujen kansalaisuusilmoitusten määrä vuosina 2003 - 2012. Vuodelta 2002 ei ollut saatavilla vastaanotettujen kansalaisuusilmoitusten lukumäärää, mutta luvun puuttuminen, ei kuitenkaan suuruudeltaan vaikuta olennaisesti tulokseen. Vuosina 2002 - 2007 kansalaisuusilmoitusten määrä oli melko tasainen. Vuonna 2008 kansalaisuusilmoitusten määrä kasvoi rajusti verrattaessa muiden vuosien lukumääriin. Tämä johtuu pitkälti siitä, että silloisen kansalaisuuslain mukaan 31.5.2008 oli viimeinen tilaisuus hakea menetettyä Suomen kansalaisuutta takaisin ilmoituksen kautta (Koskinen 19.4.2013, haastattelu). Vuoden 2008 jälkeen kansalaisuusilmoitusten määrä laski, mutta vuoden 2011 jälkeen lähti jälleen pieneen nousuun.

KUVIO 3. Kansalaisuusilmoitusten määrät vuosina 2003-2012 Suomen Tukholman suurlähetystössä. (Suomen Tukholman suurlähetystön kansalaisuusilmoitustilasto, sisäinen lähde)

Kansalaisuuslain muutokset vaikuttivat myös päivittäiseen työhön. Ennen vuotta 2011 yhden ilmoituksen käsittelyssä meni enemmän aikaa, ja lisäksi kansalaisuuslomakkeet aiheuttivat sekaannusta asiakkaiden keskuudessa. Entisen Suomen kansalaisen ilmoituslomakkeita oli kahdenlasia. Toinen oli tarkoitettu niille, jotka asuivat ulkomailla, ja toinen niille, jotka asuivat Suomessa. Tästä syystä moni henkilö täytti usein väärän lomakkeen. Lomakkeet olivat lisäksi paljon pidempiä ja vaikeasti ymmärrettäviä verrattuna uudistettuun lomakkeeseen. (Koskinen 19.4.2013, haastattelu.)

Vuoden 2011 kansalaisuuslain muutoksen myötä lomaketta lyhennettiin sekä selkeytettiin. Vuosina 2003 - 2008 kansalaisuusilmoituksia vastaanottaneet toimihenkilöt tutkivat hakemuksen tiedot ja tarkastivat, että kaikki tarvittavat liitteet olivat mukana. Lisäksi veloitettiin käsittelymaksu ja lähetettiin sen jälkeen paperit liitteineen Suomen Maahanmuuttoviraston käsiteltäväksi. Kansalaisuusilmoitukseen vaadittavat liitteet ovat Ruotsin veroviranomaiselta saatu virkatodistus sekä päätös Ruotsin kansalaisuuden saamisesta, mikäli se on henkilöllä itsellään hallussa. Ruotsin kansalaisuutta koskeva päätös on saatavissa myös arkiskosta, tai sitten suoraan Ruotsin veroviranomaiselta. Nykyään kansalaisuusilmoitukset viedään suoraan UMA:an ja vasta sen jälkeen

lähetetään paperisena Suomen Maahanmuuttovirastoon. Tämä helpottaa asian käsittelyn seuraamista, eli jos esimerkiksi asiakas ottaa yhteyttä suurlähetystöön tiedustellakseen asian etene- mistä, voidaan maahanmuuttoviraston järjestelmästä katsoa missä vaiheessa käsittely on. Kan- salaisuusilmoituksen voi täyttää suurlähetystössä paikan päällä, tai sen voi pyytää postitse etukä- teen täytettäväksi. Kansalaisuusilmoituksen täyttämistä varten Koskinen ja Valve laativat yhdessä kirjalliset ohjeet, jotka lähetetään asiakkaalle lomakkeiden kanssa. (Koskinen 19.4.2013, haastat- telu.)

Sähköisen järjestelmän käyttöönoton myötä asiakaspalvelutilanne kansalaisuusasioissa on ai- empaa nopeampaa. Asiakaspalvelutilanteessa ilmoitusta vastaanottava toimihenkilö tarkistaa il- moituksen tiedot sekä liitteet, ottaa kopion henkilöllisyystodistuksesta sekä veloittaa käsittelymak- sun. Kansalaisuusilmoituksen tiedot viedään UMA:an vasta sen jälkeen, kun asiakas on lähtenyt. Koskinen mielestä tulevaisuudessa kansalaisuusilmoituksen asiakas voisi itse tehdä sähköisen verkkopalvelun kautta, ja viedä sinne myös ilmoitukseen tarvittavat liitteet, kuten oleskelulupa- asioissa jo toimitaan. Voitaisiin olettaa, että tämä nopeuttaisi kansalaisuusasioiden käsittelyä en- tisestään. (Koskinen 19.4.2013, haastattelu.)

Kansalaisuusasioissa tarjottavista palveluista keskusteltaessa, nousi esiin tarve siitä, että nykyis- tä kansalaisuuslakia muutettaisiin vielä. Viimeisimmän kansalaisuuslain muutoksen myötä, eli vuodesta 2011 lähtien, sellaiselle alaikäiselle lapselle ei voida hakea Suomen kansalaisuutta il- moituksen kautta, joka on syntynyt ennen 1.6.2003, ja jonka vanhemmista äiti on ulkomaalainen ja isä suomalainen. Vielä vuosina 2003 - 2008 tämä olisi ollut mahdollista. Tämä lainuudistus on tehnyt monet asiakkaat hyvin pettyneiksi, koska Suomen kansalaisuuden saaminen on koettu tärkeäksi. (Koskinen 19.4.2013, haastattelu.)

6 SUOMEN KANSALAISSPÄLVELUT RUOTSISSA

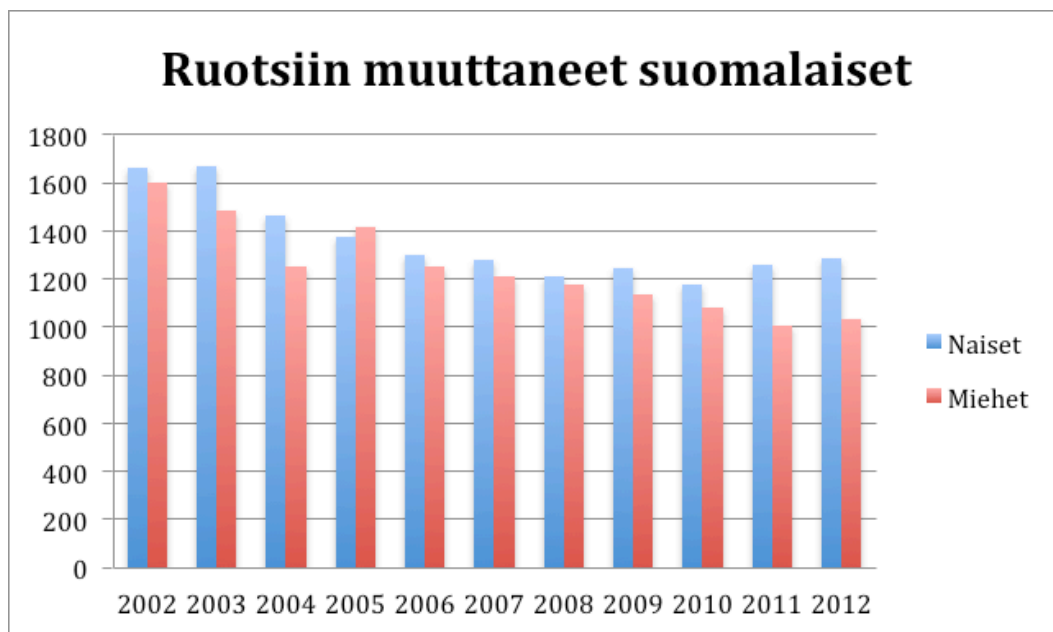
Kansalaispalvelulla tarkoitetaan Suomen ulkomaan edustustojen palveluja, joista osa on tarkoitettu ulkomailla oleville Suomen kansalaisille ja ulkomaan kansalaisille, joiden tarkoituksena on pyrkiä Suomeen. Kansalaispalvelut kattavat konsuliasiat, passiasiat, maahantuloasiat sekä ulkomailla toimitettavat vaalit. Suomen Tukholman suurlähetystön konsuliyksikkö sekä Göteborgin kunniapääkonsulaatti ja sen henkilöstö toimivat kansalaispalveluiden toteuttajana Ruotsissa. Suomen ulkomaan edustustoista Tukholman suurlähetystö on yksi suurimmista. Siellä otetaan vastaan vuosittain noin 3000 passihakemusta muiden palveluiden lisäksi. Suomen Tukholman suurlähetystön konsuliyksikön toiminnalla pystyy edustusto kattamaan lähes kokonaan vuosibudjettinsa. (Toimintakatsaus 2011.) Sisuradio tilasi statistiska centralbyrånilta eli Ruotsin tilastolliselta keskukselta tilaston, josta käy ilmi suomalaistaustaisen väestön määrä Ruotsissa. Tilaston mukaan vuoden 2012 lopussa Ruotsissa asui vajaa 712 000 suomalaistaustaista henkilöä. (Sisuradio 2013, sisu-uutiset, Suomalaistaustaiset tilastoina 2012, hakupäivä 18.05.2013.)

6.1 Kansalaispalveluiden tarve

Viimeisen kymmenen vuoden aikana Ruotsissa asuvan suomalaisväestön rakenne on muuttunut. Suomesta muutti paljon väestöä Ruotsiin vuosina 1960 - 1980. Tästä syystä vanheneva väestö on merkittävässä roolissa, kun puhutaan kansalaispalveluiden käyttäjistä. (Karlsson 19.4.2013, haastattelu.) Kansalaispalvelut eivät ole muuttuneet, mutta ikääntyvän väestön myötä kansalaispalveluihin kuuluvat konsulipalvelut kuten kuolintapauksiin ja jäämistöasioihin liittyvät palvelut ovat lisääntyneet. Aiemmin, eli vuosina 1960 – 1980, maahanmuuton yleisin syy oli työllistyminen. Nykyään suomalaisista Ruotsiin muuttaa nuoria henkilöitä opiskelun vuoksi. Nuoret opiskelijat oleskelevat Ruotsissa joko väliaikaisesti tai toisinaan jäävät pysyvästi asumaan Ruotsiin. (Kaltio-kumpu 19.4.2013, haastattelu.) Ruotsi on aina koettu suomalaisten keskuudessa helpoksi maaksi muuttaa, joten EU:n sisällä olevalla kansalaisten vapaalla liikkuvuudella ei varmaankaan ole kovin suurta vaikutusta maahanmuuttoon (Koskinen 19.4.2013, haastattelu). Haastattelussa kysyessäni asiakastytyväisyysmittauksesta, Elina Karlsson kertoi, että heille on aiemmin tehty opinnäytetyönä tutkimus palveluiden saatavuudesta ja laadusta asiakastytyväisyyskyselyn kaut-

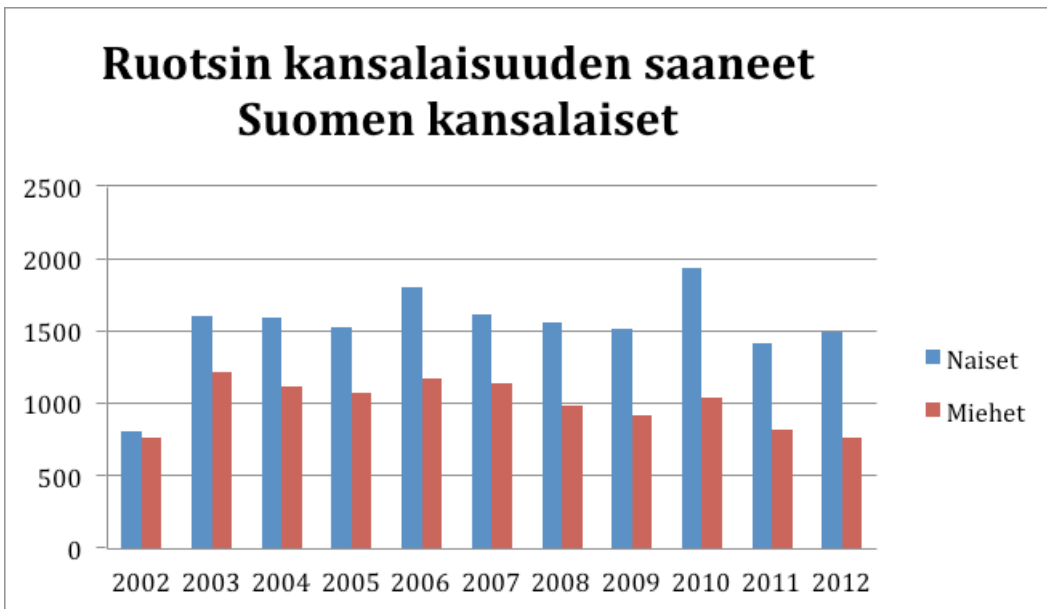
ta. Opinnäytetyönä tehdyssä asiakastytyväisyyskyselyssä tulokset olivat olleet positiiviset, mutta säännöllistä asiakastytyväisyysmittausta ei ole käytössä. (Karlsson 19.4.2013, haastattelu).

Suomalaisväestön muutosta Ruotsissa, viimeisen kymmenen vuoden aikana voidaan tarkastella kuvion 4 avulla. Kuviosta käy ilmi Ruotsiin muuttaneiden suomalaisten määrä vuosina 2002 - 2012. Vielä vuosina 2002 - 2003 Ruotsiin muutti yhteensä yli 3200 suomalaista vuosittain. Vuodesta 2004 lähtien Ruotsiin muuttavien suomalaisten määrä alkoi laskemaan, etenkin miesten keskuudessa.

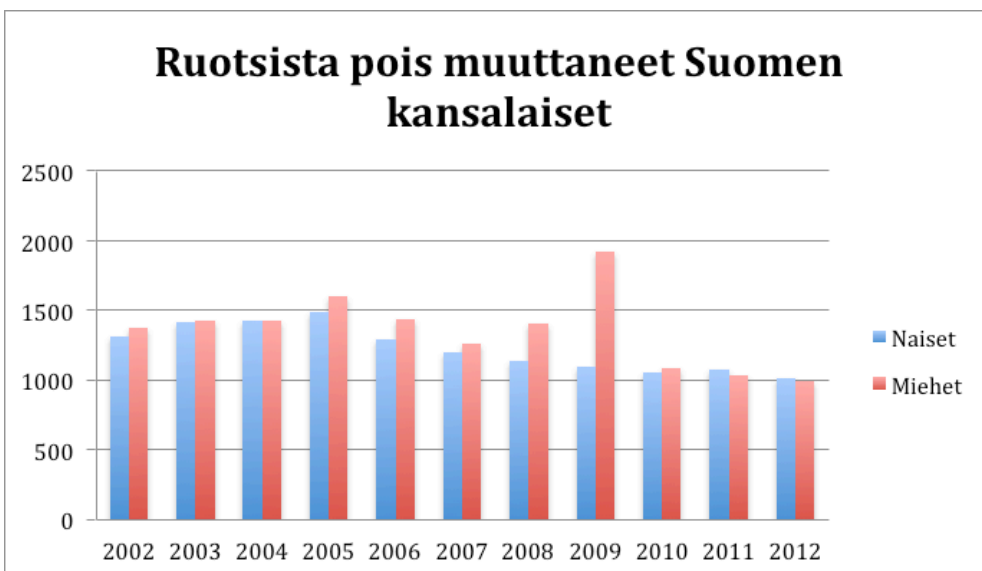
KUVIO 4. Ruotsiin muuttaneiden suomalaisten, naisten ja miesten määrät vuosina 2002-2012. (Statistiska centralbyrån, 2013b, hakupäivä 19.05.2013)

Ruotsiin muuttaneista suomalaisista osa on ottanut Ruotsin kansalaisuuden. Varsinkin vuoden 2003 kansalaisuuslain uudistuksen myötä moni suomalainen haki ja sai Ruotsin kansalaisuuden, koska tuolloin ei enää ollut pelkoa menettää Suomen kansalaisuutta saadessaan toisen valtion kansalaisuuden. Vertailtaessa kuvion 5 lukuja kuvion 4 lukuihin, voidaan todeta, että suurin osa Ruotsiin muuttaneista suomalaisista on ottanut Ruotsin kansalaisuuden sen jälkeen, kun on täyttänyt kansalaisuuden saamisen edellytykset.

KUVIO 5. Ruotsin kansalaisuuden saaneet Suomen kansalaiset vuosina 2002-2012. (Statistiska centralbyrån, 2013a, hakupäivä 19.05.2013)

Suomalaisväestön keskuudessa naiset ovat saaneet Ruotsin kansalaisuuden miehiä useammin vuoden 2002 jälkeen. Tämä johtunee siitä, että Ruotsiin on jäänyt asumaan enemmän suomalaisia naisia kuin suomalaisia miehiä. Ruotsista pois muuttaneiden määrän muutoksia kuvataan kuviossa 6.

KUVIO 6. Ruotsista pois muuttaneiden Suomen kansalaisten määrä vuosina 2002-2012. (Statistiska centralbyrån, 2013c, hakupäivä 19.05.2013)

Tarkasteltaessa kuvioita 4-6 voidaan todeta, että Suomen edustustojen tarjoamien kansalaispalveluiden tarve Ruotsissa on säilynyt vuosina 2002 - 2012, sillä suomalaisväestön määrä Ruotsissa ei ole vähentynyt.

6.2 Sosiaalisen median vaikutus

Sosiaalinen media on viestinnän muoto, joka hyödyntää tietoverkkoja ja tietotekniikkaa. Sosiaalisessa mediassa ylläpidetään ihmisten välisiä suhteita ja käsitellään käyttäjälähtöisesti ja vuorovaikutteisesti tuotettua sisältöä, kuten mielipiteitä tai muuta informaationa pidettävää tietoa. Tyypillisiä verkossa käytettäviä sosiaaliselle medialle tarkoitettuja palveluita ovat esimerkiksi Flickr ja Youtube, jotka ovat sisällönjakopalveluita sekä erilaiset verkkoyhteisöpalvelut kuten Facebook ja Twitter. (Sanastokeskus TSK 2010, Sosiaalisen median sanasto, 14.) Suomen Tukholman suurlähetystössä sosiaalisen median kanavien pääkäyttäjänä toimii Helena Andersson, joka on ATK-vastaava sekä kielenkääntäjä. Tukholman suurlähetystössä sosiaalinen media otettiin käyttöönsä kasvaneen suosion vuoksi. Sosiaalisen median kanavista valittiin käyttöön Facebook ja mikroblogipalvelu Twitter, koska nämä kaksi ovat yleisimpiä käyttäjävaltaisia verkkoyhteisöpalveluita. Ajatuksena oli myös hyödyntää sosiaalisen median kanavia kriisiviestinnässä. Esimerkiksi Islannin tuhkapilven aikana vuonna 2010 Facebookia ja Twitteriä käytettiin kriisiviestinnässä tiedonvälittäjänä käyttäjille. (Andersson 19.4.2013, haastattelu.)

Alkuperäisenä tarkoituksena oli tavoittaa edellä mainittujen kahden verkkoyhteisöpalvelun kautta kaikki Ruotsissa asuvat henkilöt, jotka ovat jollain tavalla kiinnostuneita Suomesta, ja toki myös Suomessa asuvat suomalaiset, jotka ovat kiinnostuneita Ruotsista. Suurlähetystön sisällä sosiaalisen median käyttö ja ylläpito kuuluu kulttuuri- ja pressiosastolle. Tästä syystä haluttiin tavoittaa myös henkilöitä, jotka ovat kiinnostuneita kulttuurista ja esimerkiksi designista. Facebookissa suurlähetystö julkaisee artikkeleita, videoita ja kuvia, jotka koskevat Suomen ja Ruotsin ajankohtaisia asioita kuten politiikkaa tai talous- ja kulttuurielämää. Niin facebookissa kuin Twitterissäkin julkaistaan välillä myös hausempia ja kevyempiä aihealueita, jotka herättävät keskustelua. Facebookia käytetään tarpeen tullen kriisiviestinnän välineenä, jolloin varsinainen kohderyhmä pienenee. (Andersson 19.4.2013, haastattelu.) Kohderyhmä facebookissa rakentuu Suomen Tukholman suurlähetystön sivuston tykkääjien mukaan ja Twitterissä Suurlähetystöä seuraavien käyttäjien mukaan. Tällä hetkellä Suurlähetystöllä on Facebookissa reilut 900 tykkääjää ja Twitterissä lähes 500 seuraajaa. (Finlands ambassad i Stockholm 2013, Facebook, hakupäivä 19.05.2013; Finlands ambassad, 2013, Twitter, hakupäivä 19.05.2013.)

Ulkoasiainministeriön alaisuuteen kuuluvilla edustustoilla on pitkälti vapaat kädet sen suhteen,

mitä sosiaalisen median kanavia edustustot ottavat käyttöönsä ja mitä siellä viestitään. Ulkoasiainministeriö on asettanut ääriviivat sosiaalisen median käytölle, mutta ei ole antanut mitään tarkempaa ohjeistusta siihen. Päivittäiseen viestintään ei Anderssonin mukaan kaivata ohjeistusta, mutta laajempia kehyksiä varten tarvittaisiin ulkoasiainministeriön tarkempi ohjeistus. Asiat, joihin haluttaisiin saada tarkennusta, ovat muun muassa Suomen strategian sisältö koskien sosiaalista mediaa, eli lähinnä, miksi siellä ollaan ja mitä siellä tulisi viestiä? (Andersson 19.4.2013, haastattelu.)

Sosiaalisen median kanavia, Facebookia ja Twitteriä, käytetään myös esimerkiksi konsulaatin normaalista poikkeavan aukioloajan tiedottamisessa. Tämä helpottaa viestin välittämistä asiakkaille. (Karlsson 19.4.2013, haastattelu.) Facebookin ja Twitterin lisäksi viestinnässä käytetään suurlähetystön kotisivuja sekä sähköistä uutiskirjettä. Kotisivujen kautta he voivat lähettää sähköpostia heitä askarruttavista asioista. Lisäksi he saavat tietoa muun muassa konsulaatin tarjoamista kansalaispalveluista. (Andersson 19.4.2013, haastattelu.)

Ryhmähaastattelussa nousi esiin, ettei sosiaalisen median vaikutus ole juurikaan nähtävissä konsulaatin toimintaa koskevissa asioissa, vaan vaikutus näkyy pikemminkin koko Suurlähetystön toiminnassa. Sosiaalisen median käyttöönoton myötä, Suomen Tukholman suurlähetystö on lähempänä ihmisiä. Suurlähetystön toimintaa koskeva julkaistu tieto saavuttaa ihmiset paremmin kuin aiemmin. Asiakkaita ei varsinaisesti ohjata käymään suurlähetystön kotisivuilla ja kotisivujen kävijämäärää seurataan pääosin vuositason tasolla.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön toteutuksen lähtökohtana oli lainsäädäntö ja tutkimusmenetelmä oli laadullinen tutkimus. Tutkimuksessa käytettiin aineistona lakeja, hallituksen esityksiä ja aiheeseen liittyvien viranomaisten kotisivuja. Lakimuutosten vaikutusta tutkittiin Suomen Tukhoman suurlähetystön työntekijöille tehtyjen haastatteluiden avulla. Ensisijaisena lähteenä opinnäytetyössä oli ajankohdainen lainsäädäntö, hallituksen esitykset sekä Suomen Tukholman suurlähetystön passi- ja kansalaisuushakemustilastot. Keskeisimmät lait opinnäytetyössä olivat passilaki, kansalaisuuslaki, ulkomaalaislaki, ulkoasiainhallintolaki ja konsulipalvelulaki.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset olivat:

1. Miten passilain muutokset ovat vaikuttaneet passien kysyntään ja konsulaatin toimintaan?
2. Miten kansalaisuuslain muutokset ovat vaikuttaneet toimintaan?
3. Miten kansalaispalveluiden tarve on muuttunut suomalaisväestön keskuudessa Ruotsissa ja miten sähköisen median käyttöön oton vaikutus on havaittavissa?

Tutkimus osoittaa, että vuoden 2003 kansalaisuuslain uudistus sekä vuoden 2006 passilain uudistus ovat nähtävissä myös tilastoissa. Kansalaispalveluiden tarve on pysynyt ennallaan, mutta Ruotsissa asuvan suomalaisväestön rakenne on muuttunut. Sosiaalisen median käyttöönoton vaikutus ei vielä ole kovin merkittävä osa toimintaa, mutta voi kasvaa tulevaisuudessa.

Vuosina 2002 - 2012 tehdyt passi- ja kansalaisuuslainmuutokset ovat vaikuttaneet toimintaan pääosin positiivisesti. Passi- ja kansalaisuusasioissa otettiin käyttöön sähköiset järjestelmät ja käsittelyajat ovat lyhentyneet. Passien kysyntä tosin on laskenut vuodesta 2002 ja yksi merkittävämmistä syistä siihen on kansalaisuuslain uudistus vuonna 2003. Tämä uudistus mahdollisti monikansalaisuuden. Kansalaisuusilmoitusten määrä oli huipussaan vuonna 2008, mutta muutoin se on ollut melko tasainen. Päivittäisestä työstä on tullut mielekkäämpää ja passi- ja kansalaisuusasioiden käsittelystä on tullut aiempaa selkeämpää. Kehitettäviksi asioiksi nousi puhelinjärjestelmän uudistaminen, esimerkiksi siten, että puhelinjärjestelmässä otettaisiin käyttöön puhelinvastaaja. Puhelinvastaaja voisi ohjeistaa asiakkaita yleisimmin kysytyissä asioissa. Kansalaisuusasioita koskevissa asioissa käsittelyä nopeuttaisi kansalaisuusilmoituksen lomakkeiden sekä

kirjallisen ohjeistuksen lisääminen Suomen Tukholman suurlähetystön kotisivujen palveluosiin, josta se olisi asiakkaiden tulostettavissa.

Kansalaisuuslakiin toivottiin vielä sellaista uudistusta, joka mahdollistaisi Suomen kansalaisuuden hakemisen ilmoituksesta niille alaikäisille lapsille, jotka ovat syntyneet ennen 1.6.2003, ja joiden vanhemmista äiti on ulkomaalainen ja isä suomalainen. Tällainen uudistus todennäköisesti lisääisi hetkellisesti työmäärää, mutta tasaantuisi sitten vuosien päästä aivan kuten entisten Suomen kansalaisten tekemien kansalaisuusilmoitusten kanssa on käynyt.

Kansalaispalveluiden muutoksia koskevat tulokset ovat palvelun tuottajan eli Suomen Tukholman suurlähetystön konsulaatin näkökulmasta. Kansalaispalveluiden tarpeesta tarkemman kokonaiskuvan saamiseksi, oltaisiin tarvittu myös palvelun käyttäjien näkökulma. Tämä olisi pitänyt toteuttaa palvelun käyttäjien haastattelulla tai kyselyllä, mutta resurssit eivät riittäneet siihen. Suurlähetystölle aiemmin tehdyssä opinnäytetyössä tulokset olivat olleet positiiviset, mutta vuosittaista asiakastyytyväisyysmittausta ei ole suurlähetystössä käytössä. Kansalaispalvelut eivät itsessään ole muuttuneet kovinkaan paljoa vuosien 2002 - 2012 aikana, ainoastaan yksittäisten palveluiden muoto on muuttunut. Passit saivat uuden ulkonäön ja turvatekijät, lisäksi tietosirulle lisätään henkilön biotunnisteet. Kansalaisuusilmoitusten lomakkeet selkeytyivät ja lyhenivät, ja menetetyt kansalaisuuden takaisin saamisen edellytykset yksinkertaistuivat. Ruotsissa asuva suomalaisväestö on lukumäärältään pysynyt vuosina 2002 - 2012 tasaisena, mutta vanheneva väestö on nykyään enemmistönä Ruotsin suomalaisväestössä ja naisia on enemmän kuin miehiä.

Sosiaalisen median käyttöönotto on lisännyt Suomen näkyvyyttä Ruotsissa ja samalla Ruotsin näkyvyyttä Suomessa. Sosiaalisen median kanavia tullaan varmaankin tulevaisuudessa laajentamaan. Tämä voi muuttaa nykyistä toimintaa joissakin määrin. Tällä hetkellä käytetyimmät kanavat ovat Facebook ja Twitter, ja ne ovat toimineet erittäin hyvin. Näitä kahta sosiaalisen median kanavaa on käytetty Suomen ja Ruotsin poliittisten, taloudellisten sekä kulttuuristen asioiden viestintään, mutta myös kriisiviestintään. Facebookin ja Twitterin käyttäjät ovat näin saaneet kiireisenkin tiedotteen sisällön tietoonsa nopeammin.

8 POHDINTA

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia miten passi- ja kansalaisuuslakien muutokset ovat vaikuttaneet toimintaan ja miten kansalaisuuspalveluin tarve on muuttunut, ja minkälainen vaikutus sosiaalisen median käyttönotolla on ollut. Tarkoituksena oli myös selvittää pystytäänkö tilastoista näkemään selviä yhtäläisyyksiä lakimuutosten vuosien kanssa.

Työssä haasteellisinta oli asioista kirjoittaminen niin, että teksti olisi mahdollisimman selkeää ja helposti ymmärrettävää. Henkilökohtaisena haasteena oli kansalaisuuslain sisällön ymmärtäminen sekä opinnäytetyön tekemisen ja kokopäivätyön yhteensovittaminen. Aihetta oli mukava tutkia, koska suoritin korkeakouluharjoitteluni Suomen Tukholman suurlähetystön konsulaatissa kesällä 2012, joten sitä ikään kuin tunsin olevansa jo aiheen sisällä. Opinnäytetyötä kirjoittaessani kompastuin lukuisia kertoja erilaisiin ongelmiin. Hyvin usein Microsoft Word- ohjelma kaatui teknisen vian vuoksi, tai muutoin vain vaihtoi tiedoston normaalin tyylin yhtäkkiä johonkin aivan toiseen tyyliin. Ongelmana oli myös se, että en ymmärtänyt, miten minun tulee kirjoittaa ja tunsin, että pystyn suullisesti selittämään kaiken paljon paremmin kuin kirjallisesti. Paljon tuli vietettyä unettomia öitä ja kirjoitin kahvin voimalla opinnäytetyötä yksin kotona itselleni puhuen. Motivaatio oli välillä hukassa ja se saatiin lopulta herätettyä aina silloin, kun opinnäytetyön eri vaiheiden deadline oli jo nurkan takana.

Opinnäytetyön tulokseen olen tyytyväinen ja opin työtä tehdessäni paljon enemmän kuin mitä alun perin osasin odottaa. Luulin tietäväni jo nämä asiat, mutta aihetta tutkiessani huomasin, että minulla on paljon vielä paljon opittavaa. Kansalaisuusasiat eivät aina ole yksinkertaisia, vaikka ne kansalaisuusilmoituksen kohdalla sitä pääosin ovatkin. Suomen Tukholman suurlähetystö pystyy käyttämään työni tuloksia hyödykseen esimerkiksi palveluiden kehittämistä suunniteltaessa.

Jatkotutkimusideoita voisi olla esimerkiksi Suomen suurimpien suurlähetystöjen toiminnan vertailu tämän opinnäytetyön aiheen mukaisesti. Olisi mielenkiintoista tutkia, vaikuttaako eri suurlähetystöjen asemamaa siihen, miten lakimuutokset ovat vaikuttaneet toimintaan, ja miten ne näkyvät tilastoissa. Toinen mielenkiintoinen aihe olisi tutkia Suomen eri suurlähetystöjen kansalaispalveluihin kuuluvaa konsulipalvelua. Olisi mielenkiintoista tutkia, miten suurlähetystön asemamaa vai-

kuttaa konsulipalveluihin ja mitkä palvelut konsulipalveluista ovat yleisimpiä ja miksi.

LÄHTEET

Andersson Helena, ATK- vastaava ja kielenkääntäjä, Suomen Tukholman suurlähetystö. 2013. Haastattelu 19.04.2013. Tekijän hallussa.

Asevelvollisuuslaki 28.12.2007/1438.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 444/2009 jäsenvaltioiden myöntämien passien ja matkustusasiakirjojen turvatekijöitä ja biometriikkaa koskevista vaatimuksista annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2252/2004 muuttamisesta. Hakupäivä 14.04.2013, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:142:0001:0004:FI:PDF>.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 13.07.2009 (EY) N:o 810/2009, yhteisön viisumisään-
nöstön laatimisesta, Hakupäivä 30.03.2013, <http://www.eur-lex.europa.eu>.

Finlands ambassad i Stockholm. Suomen suurlähetystö Tukholma. 2013. Facebook. Hakupäivä 19.05.2013. <https://www.facebook.com/FinlandsAmbassadStockholm>.

Finlands ambassad Stokholm. 2013. Twitter. Hakupäivä 19.05.2013. <https://twitter.com/FinAmbSthlm>.

Hallituksen esitys Eduskunnalle kansalaisuuslaiksi. HE 235/2002 vp. Asiakirjat. Hakupäivä 20.03.2013, <http://www.finlex.fi>.

Hallituksen esitys Eduskunnalle konsulipalvelulaiksi ja ulkoasiainhallinnosta annetun lain 6 ja 8 §:n kumoamisesta. HE 283/1998 vp. Asiakirjat. Hakupäivä 17.05.2013, <http://www.edilex.fi>.

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kansalaisuuslain muuttamisesta. HE 80/2010 vp. Asiakirjat. Hakupäivä 20.03.2013, <http://www.finlex.fi>.

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi passilain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta. HE 234/2008 vp. Asiakirjat. Hakupäivä 14.03.2013 ja 25.03.2013, <http://www.finlex.fi>.

Hallituksen esitys Eduskunnalle passilaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. HE 25/2005 vp. Asiakirjat. Hakupäivä 14.03.2013, <http://www.finlex.fi>.

Kaltiokumpu Eila, Konsuli- ja hallinnollinen assistentti, Suomen Tukholman suurlähetystö. 2013. Haastattelu 19.04.2013. Tekijän hallussa.

Kansalaisuuslaki 16.5.2003/359.

Karlsson Elina, Konsulaatin päällikkö, Suomen Tukholman suurlähetystö. 2013. Haastattelu 19.04.2013. Tekijän hallussa.

Konsulipalvelulaki 22.4.1999/498.

Koskinen Kristina, Konsuliasiainhoitaja, Suomen Tukholman suurlähetystö. 2013. Haastattelu 19.04.2013. Tekijän hallussa.

Maahanmuuttovirasto. 2012. Oleskeluluvat. Lupatyypit. Hakupäivä 18.05.2013, <http://www.migri.fi/oleskeluluvat/lupatyypit>.

Maahanmuuttovirasto. 2011. Lomakkeet. Kansalaisuuslomakkeet. Hakupäivä 18.05.2013, <http://www.migri.fi/asiointi/lomakkeet/kansalaisuuslomakkeet>.

Maistraatti. 2010. Ohjeita ulkosuomalaisille. Ulkomailla asuvan suomalaisen henkilötietojen päivitysvelvoite. Hakupäivä 17.05.2013, http://www.maistraatti.fi/fi/Palvelut/ohjeita_ulkosuomalaisille/Ulkomailla-asuvan-suomalaisen-henkilotietojen-paivitysvelvoite/.

Migrationsverket. 2011. Medborgarskapsguiden. Nordiska Medborgare. Hakupäivä 30.03.2013, <http://www.migrationsverket.se/info/277.html>.

Passilaki 21.7.2006/671.

Poliisi. 2013. Luvat. Passi. Hakupäivä 18.05.2013,
<http://www.poliisi.fi/poliisi/home.nsf/pages/05A9EE0664C90A63C2257B59003D477E?opendocument>.

Polisen. 2012. Service. Pass och nationellt id-kort. Giltig legitimation. Hakupäivä 17.05.2013,
<http://www.polisen.se/Service/Pass-och-id-kort/Giltig-legitimation>.

Sanastokeskus TSK. 2010. Sosiaalisen median sanasto. Hakupäivä 19.05.2013,
http://www.tsk.fi/tiedostot/pdf/Sosiaalisen_median_sanasto.

Sisuradio. 2013. Sisu-uutiset. Suomalaistaustaiset tilastoina 2012. Hakupäivä 18.05.2013.
<http://sverigesradio.se/sida/gruppsida.aspx?programid=185&grupp=19101&artikel=5456130>.

Statistiska centralbyrån. 2013a. Statistikdatabasen. Befolkning. Antal personer som fått svenskt medborgarskap efter medborgarskapsland, kön och tid. Hakupäivä 19.05.2013.
http://www.scb.se/Pages/SDD/SSD_TablePresentation___340486.aspx?layout=tableViewLayout1&rxid=4b87b75c-15f2-4c7e-9033-5644d606e407.

Statistiska centralbyrån. 2013b. Statistikdatabasen. Befolkning. Invandringar efter födelseland, kön och tid. Hakupäivä 19.05.2013.
http://www.scb.se/Pages/SSD/SSD_TablePresentation___340486.aspx?layout=tableViewLayout1&rxid=58ac54d7-6c99-4f97-be3b-48bcef7132ae.

Statistiska centralbyrån. 2013c. Statistikdatabasen. Befolkning. Utvandringar efter födelseland, kön och tid. Hakupäivä 19.05.2013.
http://www.scb.se/Pages/SSD/SSD_TablePresentation___340486.aspx?layout=tableViewLayout1&rxid=66331b06-9b75-4d4a-bef5-3d461cd429a4.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.

Suomen Tukholman suurlähetystö. 2011. Toimintakatsaus. Sisäinen lähde. Hakupäivä 30.06.2012.

Ulkoasiainhallintolaki 25.2.2000/204.

Ulkomaalaislaki 30.4.2005/301.

Ulkoasiainministeriö. 2013. Edustustot. Suomen edustautuminen ulkomailla. Hakupäivä 14.03.2013 ja 30.03.2013.

<http://www.formin.fi/Public/default.aspx?nodeid=44753&contentlan=1&culture=fi-FI>.

Ulkoasiainministeriö. 2011. Edustustot. Suomen edustautuminen kansainvälisissä järjestöissä ja tuomioistuimissa. Hakupäivä 25.04.2013.

<http://www.formin.fi/Public/default.aspx?nodeid=31374&contentlan=1&culture=fi-FI>.

Valve Jaana, Konsuliasiainhoitaja, Suomen Tukholman suurlähetystö. 2013.

Haastattelu 19.04.2013. Tekijän hallussa.

Valtioneuvoston asetus ulkoasiainhallinnosta 1.3.2000/256.

Valtioneuvoston asetus ulkoasiainministeriöstä 22.12.2005/1171.

LIITTEET

Teemahaastattelu 19.4.2013

I. HAASTATELTAVAN TAUSTA

Mikä on asemanne Suomen Tukholman suurlähetystössä ja kuinka pitkä kokemus teillä on työtänne vastaavista tehtävistä? Minkälaisia työtehtäviä teitte ennen nykyistä työtehtävääänne?

II. PASSILAIN MUUTOSTEN VAIKUTUKSET

Miten koette passilain muutosten vaikuttaneen päivittäiseen työhönne? Miten otitte vastaan tapahtuneet käytännön muutokset? Millaisia priorisointeja olette joutuneet tekemään työtehtävissänne? Miten asiakaspalvelutilanne on muuttunut? Millaisia palvelun lisätarpeita muutokset ovat luoneet?

III. KANSALAISSUUS- JA MAAHANTULOASIOIDEN KÄSITTELY

Miten koette kansalaisuuslain muutosten vaikuttaneen päivittäiseen työhönne? Miten otitte vastaan tapahtuneet käytännön muutokset? Millaisia priorisointeja olette joutuneet tekemään työtehtävissänne? Miten asiakaspalvelu tilanne on muuttunut? Millaisia palvelun lisätarpeita muutokset ovat luoneet?

IV. SOSIAALISEN MEDIAN KÄYTTÖÖN OTON VAIKUTUKSET

Miksi sosiaalinen media otettiin käyttöön Suomen Tukholman suurlähetystössä? Mitkä sosiaalisen median kanavat otettiin käyttöön ja miksi valitsitte juuri ne? Minkälaista kohderyhmää sosiaalisen median kautta halutaan tavoitella? Miten sosiaalisen median kautta tulleita palautteita käsitellään?

V. SUOMALAISVÄESTÖN RAKENTEEN MUUTOKSEN VAIKUTUKSET

Miten kansalaispalveluiden kohderyhmä on muuttunut? Ketkä käyttävät mitkin palvelua? Miten EU:n sisällä työvoiman ja ihmisten vapaa liikkuminen on vaikuttanut? Mikä on ollut suomalaisväestön yleisin maahanmuuton syy?